

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Rahvusvaheliste suhete instituut

Euroopa uuringute õppetool

**KÕRGHARIDUSEGA TÖÖJÕU
SISSEVOOLU SUURENDAMISE
POLIITIKAMEETMED EESTIS JA
MÕNEDES EL-i LIIKMESRIIKIDES**

Bakalaureusetöö

Üliõpilane: Merlyn Leiman

Üliõpilaskood: 124138

Juhendaja: Dr. Aksel Kirch

Tallinn 2015

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Merlyn Leiman .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 124138

Üliõpilase e-posti aadress: merlyn.leiman@hotmail.com ;
merlyn.leiman@ttu.ee

Juhendaja Dr. Aksel Kirch:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

Jooniste nimekiri

Joonis 1 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2008.....	23
Joonis 2 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2009.....	23
Joonis 3 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2010.....	24
Joonis 4 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2011.....	24
Joonis 5 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2012.....	25
Joonis 6 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2008.....	27
Joonis 7 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2009.....	28
Joonis 8 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2010.....	28
Joonis 9 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2011.....	29
Joonis 10 - Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2012.....	29

Joonis 11 - Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides 2008.aastal.....	32
Joonis 12 - Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides 2012.aastal.....	33
Joonis 13 - Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides 2008.aastal.....	34
Joonis 14 - Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides 2012.aastal.....	35
Joonis 15 – Välisinvesteeringud/SKP osakaalu muutus ja välismaalt saabunud kõrgharidusega saabunute muutus reguleerimata rändepoliitikaga riikides aastatel 2008-2012.....	42
Joonis 16 - Välisinvesteeringud/SKP osakaalu muutus ja välismaalt saabunud kõrgharidusega saabunute muutus reguleeritud rändepoliitikaga riikides aastatel 2008-2012.....	43

Tabelite nimekiri

Tabel 1 - Reguleeritud rändega EL liikmesriikide analüüsi otstarbel kõrvutatud välismaiste otseinvesteeringute ja kõrgharidusega võõrtööjõu osakaal aastate 2008 ja 2012 lõikes.....37

Tabel 2 - Reguleerimata rändega EL liikmesriikide analüüsi otstarbel kõrvutatud välismaiste otseinvesteeringute ja kõrgharidusega võõrtööjõu osakaal aastate 2008 ja 2012 lõikes.....39

Tabel 3 – Reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riikidegrupi väljaarvutatud lineaarse korrelatsiooni koefitsendid 2008. ja 2012. aastal.....41

SISUKORD

ABSTRAKT.....	7
SISSEJUHATUS.....	8
1. UURINGU TAUST: KVALIFITSEERITUD TÖÖJÕU RÄNDE REGULEERIMISEGA SEONDUVATE POLIITIKATE ÜLDINE ÜLEVAADE EESTIS JA EL-is.....	10
1.1 Ülevaade tööst.....	10
1.2 Rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse põhimõtted	11
1.3 Põhiline rände koordineerija EL-is: <i>sinise kaardi direktiiv</i>	13
1.4 Riiklike kontseptsioonide üksikasjalikkus ja olulisemad kriteeriumid	13
1.5 Lähenemised ja meetmed kõrgharidusega võõrtöötajate riiki lubamisele EL-is.....	14
2. KÕRGHARIDUSEGA VÕÕRTÖÖJÕU ESINDATUS REGULEERITUD JA REGULEERIMATA RÄNDEPOLIITIKATEGA EL-i LIIKMESRIIKIDES.....	17
2.1 Kvalifitseeritud võõrtöötajate ja heade majandusnäitajate omavahelised seosed.....	17
2.2 Kõrgharidusega võõrtöötajate sisserännet soodustavaid poliitikaid omavad ja mitteomavad EL liikmesriigid.....	19
2.3 Välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutustest reguleerimata rändega EL liikmesriikides.....	22
2.4 Välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutustest reguleeritud rändega EL liikmesriikides.....	26
2.5 Kõrgharidusega võõrtöötajate esindatus reguleerimata rändega EL liikmesriikide töjõuturgudel.....	31
2.6 Kõrgharidusega võõrtöötajate esindatus reguleeritud rändega EL liikmesriikide töjõuturgudel.....	34
2.7 Analüüs: otseinvesteeringute taseme ja kõrgharidusega võõrtöötajate riigis esindatuse omavahelised seosed reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega EL-i riikides.....	36
3. ANALÜÜSI TULEMUSED: otseinvesteeringute taseme ja kõrgharidusega võõrtöötajate omavahelised seosed reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega EL-i liikmesriikides...40	40
3.1 Korrelatsioonianalüüsi tulemused.....	40
3.2 Kõrgelt kvalifitseeritud töötajate rände poliitika tulevikusuunad Eestis.....	44
KOKKUVÕTE	55
SUMMARY	57
VIIDATUD ALLIKAD	60

ABSTRAKT

Käesoleva töö eesmärgiks oli leida vastust küsimusele, kas kõrgharitud tööjõu sissevoolu soodustamine poliitikameetmena elavdab Eesti majandust ning kas asjatundliku võõrtööjõu riigis esindatus kujuneb Eesti majandusliku konkurentsivõime kasvus võimalikuks abistavaks suunaks.

Eesmärgi saavutamiseks jagati EL-i liikmesriigid kaheks: *reguleeritud* ja *reguleerimata rändepoliitikatega* riikide grupiks. Kaardistati hetkel valitsevad trendid seoses kõrgharitud võõrtöötajate rändega mõlema riikidegrupi lõikes. Analüüsiiti mõlema riigigrupi välismaiste otseinvesteeringute osakaalu (gruppi kuuluvate riikide) SKP-dest ja selle võimalikke seoseid kõrgharitud võõrtöötajate esindatusega kõnealuste riikide tööjõu-turgudel. Hinnati tipp-töötajate rände soodustamise ning riiklike rändepoliitikate väljakujundamise olulisust, püüdes kriitiliselt käsitleda Eesti praegust olukorda ning tulevasi arenguperspektiive.

Tulemuste põhjal saame väita, et riiklike sisserände regulatsioonide puudumine loob suhteliselt head väljavaated välismaiste otseinvesteeringute taseme kasvuks ja vastupidi. Uuritavate nähtuste positiivne koosmõju oli täheldatava ka *reguleeritud rändega* riikidegrupis, kuid näitajate mõjuulatus oli *reguleerimata rändega* riikidegrupi mõjust tunduvalt väiksem. Analüüsitava ajaperioodi kitsuse ja uurimise käigus tekkinud statistikaandmete lünga tõttu ei ole saadud analüüsitulemuste põhjal võimalik teha tõsikindlaid järeldusi. Nähtuse vaheliste seoste *suuna* kindlaksmääramiseks on vajalik laiemat nähtusteringi ja ajaperioodi hõlmav uurimistöö. Kõige üldisemaks järelduseks on, et nimetatud kasvutendentside avaldumine ei ole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksiksammudega. Samuti aga ka see, Eesti praeguse sisserände osakaalu ja sisserändajate taustade kohaselt ei ole otstarbekas väljakujundada eraldiseisvaid poliitikameetmeid kõrgharitud võõrtööjõu ligimeelitamiseks. Tööjõuvajaduse prognooside kohaselt on sisserändajate hulgas rohkem *tippspetsialiste*, kui *keskaste-spetsialiste*, keda meie riik tegelikult vajaks. Töötute ja Eestist välismaale tööle suundunud kodanike ümberõpet ning rakendamist tööjõupuudusega ametites saab näha potentsiaalse lahendusena nii Eesti *keskaste-spetsialistide* defitsiidile kui ma valitsevale kõrgele töötuse ning väljarände tasemele.

Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning sisaldab teksti 63 leheküljel, 3 peatükki, 16 joonist ja 3 tabelit.

Märksõnad: kõrgelt kvalifitseeritud võõrtööjõud, kolmandate riikide kodanikud, Euroopa Liit, tööjõuränne, rände reguleerimine, migratsioon, immigrandid, poliitikameetmed, välismaised otseinvesteeringud, majandusnäitajad, Eesti

SISSEJUHATUS

Kui vaadelda tänast Euroopat ning selle murekohti, on üheks olulisimaks poliitiliseks teemaks kujunenud tööjõuränne – lihttööjõu sisse- ning kvalifitseeritud tööjõu väljavool. Enamike Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks on ühe peamise poliitikate kujundamise kohana esile kerkinud kõrgelt haritud tööjõu sisserännet soodustavate meetmete leidmine ning nende rakendamine. Jätksuutliku ning püsiva, innovatsiooni ja teaduse arenguga sammupidava majanduskasvu tagamiseks, on paljud riigid tähelepanu pööranud eelkõige kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu sisserände suurendamisele ning selle edendamisele.

Teadmispõhisele majandusele üleminekul olevate riikide üheks suuremaks väljakutseks on tihti just vajalike oskustega tööjõu leidmine, kes seda arengut soodustaksid ja toetaksid. Praeguses maailmas toimuvad arengu näitavad, et ülemaailmne konkurents kvalifitseeritud tööjõu järele üha teravneb. Enamus Euroopa riike on jõudnud arengustaadiumisse, mida iseloomustab vananev ühiskond ja tehnoloogilistest arengutest tingitud muutuv majandusstruktuur. Jõulised sammud erinevate riikide ja ettevõtete poolt kõrgelt kvalifitseeritud ja aktiivsete inimeste kohalemeelitamiseks on sisuliselt algatanud talentide sõja. See probleem puudutab tugevalt ka Eestit. (Rozeik 2014, 1)

Käesoleva uurimistööga püütakse leida vastus uurimisküsimusele, kas kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu sissetoomise soodustamine ja sellel eesmärgil eraldiseisva poliitika kujundamine elavdab nimetatud suunas liikuva riigi majandust ning võiks olla ka Eestile perspektiivikaks tulevikusuunaks. Töö eesmärgiks on anda ülevaade sellest, millise haridustasemega inimesi loetakse kõrgelt kvalifitseeritud isikuteks nii Eestis kui ka Euroopa Liidus ning millised on praegusel hetkel kehtivad tööjõurännet reguleerivad poliitikad samuti mõlemas kontekstis. Oluline on kaardistada hetkel valitsevad trendid seoses kõrgharitud kolmandate riikide kodanikest võõrtöötajate rändega eraldiseisvaid rändepoliitikaid omavate riikide tööjõuturgudel, aga samuti ka neis riikides, kus kvalifitseeritud töötajate sisserände soodustamine on sõnastatud üldise rändepoliitika osana või kus rändepoliitika üldse puudub. Võrrelda reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega riikide majandusnäitajaid, täpsemalt välismaiste otseinvesteeringute osakaalu riigi SKP-st, ning selle seoseid kolmandatest riikidest pärit kõrgharitud töötajate esindatusega tööjõu-turgudel aastatel 2008-2012. Lähtuvalt võrdlemis- ja analüüsitulemustest hinnata tipp-töötajate rände soodustamise ning

eraldiseisvate rändepoliitikate kujundamise tähtsust, vajalikkust ning tulemuslikkust Eesti Vabariigi kontekstis.

Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimusele vastamiseks viiakse läbi erinevate allikate, varem läbiviidud uuringute ja kättesaadava usaldusväärse statistika võrdlus, analüüs ning korrelatsioonianalüüs. Töömaterjalide alusel defineeritakse ja määratletakse kõigepealt see, milline haridustase vastab laiemalt Euroopa Liidu ning kitsamalt Eesti mõistes kõrgelt kvalifitseeritud tööjõule ning antakse ülevaade tööjõurännet reguleerivatest poliitikatest erinevates EL-i liikmesriikides. Töö käigus luuakse pilt EL-välistest riikidest pärit tööjõu esindatusest reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega EL-i liikmesriikide tööjõuturgudel. Samuti aga ka välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutustest eelnimetatud viisil grupeeritud riikides aastatel 2008-2012. Varasemate uuringute ning statistikaandmete analüüsi põhjal koostatakse ülevaade sellest, milline on kõrgharitud tööjõu rände soodustamise tähtsus ning kas nimetatud töötajate osakaalu ja sisserännatavatesse riikidesse suunatud välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutuste vahel on täheldada sõltuvussuhteid. Selleks viiakse lisaks võrdlusele läbi ka katse korrelatsioonianalüüsi kasutamiseks sotsiaalsete nähtuste vaheliste seoste uurimisel (arvutatakse lineaarse korrelatsiooni koefitsiendid reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riikide rühmade kohta). Lõpptulemusena püütakse kriitiliselt käsitleda kõrgharitud võõrtöötajate sisserände majanduslikku olulisust ja tulemuslikkust nii Euroopa Liidu liikmesriikide kogemuste varal tervikuna kui ka Eesti tulevase arenguperspektiive silmas pidades.

Autor soovib tänada enda juhendajat Dr. Aksel Kirchi ning tema kolleegi nooremteadur Tarmo Tuisku töö valmimisele kaasa aitamises.

1 UURINGU TAUST: KVALIFITSEERITUD TÖÖJÕU RÄNDE REGULEERIMISEGA SEONDUVATE POLIITIKATE ÜLDINE ÜLEVAADE EESTIS JA EL-is

Antud peatükis luuakse ülevaade käesoleva bakalaureusetöö sisust. Mõtestatakse lahti kolmandatest riikidest pärit kõrgharitud tööjõu rände reguleerimisega seonduvad poliitikad ning antakse ülevaade selles valdkonnas kasutatavatest põhilisematest lähenemistest ja meetmetest erinevates EL-i liikmesriikides. Harutatakse lahti rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse põhimõtted ning üritatakse selgitada seda, kes on kõrgelt kvalifitseeritud töötaja nii EL-i kui Eesti kontekstis. Tutvutakse *sinise kaardi direktiiviga*, mis on hetkel EL-is üheks peamiseks rände koordineerijaks. Seletatakse lahti see, miks on kontseptsioonid erinevates riikides erinevad ja heidetakse pilk põhilistele kriteeriumitele, mida kõrgelt haritud kolmandate võõrtöötajate riiki lubamise osas EL-is peamiselt rakendatakse.

1.1 Ülevaade tööst

Käesoleva töö uuritavaks objektiks on kõrgharidusega võõrtöötajate sissevoolu suurendamise poliitikameetmed nii Eestis kui ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Töös kasutatakse nii Eurostat'i kui ka erinevate Euroopas läbiviidud uuringute poolt avaldatud statistilisi andmeid. Kasutatakse nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivse uurimismeetodi puhul kasutatakse *lineaarset korrelatsioonianalüüsi* sotsiaalsete nähtuste uurimiseks ning arvutatakse *lineaarse korrelatsiooni koefitsiendid* reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga Euroopa Liidu liikmesriikide rühmade kohta.

Töö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk on jaotatud viieks alapeatükiks, millest esimeses esitatakse ülevaade bakalaureusetöö sisulisest ülesehitusest. Teises alapeatükis mõtestatakse lahti rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse põhimõtted, mille järgi kujundavad erinevad EL-i liikmesriigid kõrget kvalifikatsiooni omava kolmanda riigi kodaniku määratlust. Kolmandas alapeatükis tutvustatakse EL-i põhilist rände koordineerijat – *sinise kaardi direktiivi*. Neljas alapeatükk hõlmab endas informatsiooni riiklike kontseptsioonide üksikasjalikkusest ning kõrgharitud võõrtöötajate riikilubamisega seotud olulisematest kriteeriumitest. Viiendas alapeatükis tutvustatakse aga kõrgharitud kolmandate riikide kodanike riikilubamisega seonduvaid enamlevinud lähenemisi ja meetmeid.

Teine peatükk on jaotatud seitsmeks alapeatükiks, moodustades antud uurimistöo põhiosa. Esimeses alapeatükis lahatakse kvalifitseeritud võõrtöötajate ning heade majandusnäitajate omavahelisi seoseid. Teise alapeatüki lõikes jaotatakse Euroopa Liidu liikmesriigid kahte gruppi vastavalt nende rändepoliitilisele taustale (*reguleeritud ning reguleerimata rändega EL-i liikmesriikideks*). Kolmandas alapeatükis tuuakse välja välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutused reguleerimata rändega EL-i liikmesriikides. Neljandas alapeatükis aga samad näitajad reguleeritud rändega EL-i liikmesriikide puhul. Viies alapeatükk hõlmab kõrgharitud võõrtöötajate esindatust reguleerimata rändega EL liikmesriikide töajouturgudel ning kuues alapeatükk samu näitajaid reguleeritud rändega riikidegrupi kohta. Seitsmendas alapeatükis analüüsitakse välismaiste otseinvesteeringute osakaalu ja kõrgharidusega võõrtöötajate riigis esindatuse omavahelisi sõltuvussuhteid läbi usaldusväärsete statistikaandmete kõrvutamise ning võrdlemise.

Kolmandas peatükk jaguneb kaheks: esimeses alapeatükis analüüsitakse otseinvesteeringute taseme ja kõrgharitud võõrtöötajate riigis esindatuse vahelisi seoseid läbi korrelatsioonianalüüsi - arvutatakse *lineaarse korrelatsiooni koefitsiendid* reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riikide rühmade kohta 2008. ja 2012.aastal. Teise alapeatüki lõikes antakse ülevaade Eesti töajourändega seonduvatest poliitikatest ja nende hiljutistest muutustest ning püütakse kriitiliselt käsitleda kõrgharitud võõrtöötajate sisserände soodustamise majanduslikku olulisust ja tulemuslikkust nii Euroopa Liidu liikmesriikide kogemuste varal tervikuna kui ka Eesti tulevase arenguperspektiive silmas pidades.

1.2 Rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse põhimõtted

Arusaam sellest, keda lugeda kõrgelt haritud kolmanda riigi kodanikuks, varieerub EL liikmesriikide lõikes, kuna erinevates riikides on kasutusel erinevad määratlused. Põhjuseks on asjaolu, et need sõltuvad sageli riigi töajouturu nõudmistest ja muudest riiklikest kriteeriumitest. Seetõttu ei ole liikmesriikidel nende isikute kohta konkreetseid määratlusi, vaid pigem kombineeritakse nende tuvastamiseks määratlused kontseptsioonidega ning konkreetsete akadeemiliste, palgapõhiste ja ametist tulenevate nõuetega. Sageli tuginevad liikmesriikides kohaldatavad nõuded **ILO rahvusvahelisel ametite standardklassifikatsioonil (ISCO)**, kohaldades (kõrgelt) kvalifitseeritud töökohtade kategooriat ametitele, kus on tegemist *juhtide, tippspetsialistide ja keskastme spetsialistidega (astmed 1-3)* ning **UNESCO rahvusvahelisest hariduse standard-klassifikatsioonist (ISCED)**, mis võimaldab viidata kõrgelt kvalifitseeritud isikute omandatud haridustasemele.

Rahvusvaheline ühtse hariduse liigitus ISCED (*International Standard Classification of Education*) on kavandatud UNESCO poolt 1970. aastate alguses sobiva töövahendina haridusstatistika kogumiseks, koostamiseks ja esitamiseks nii erinevate riikide lõikes kui ka rahvusvaheliselt. ISCED kohaselt on rahvusvahelise hariduse astmeid kokku 6. (ISCED 1997)

ISCED astmeteks on (Statistikaamet, Heinlo 1999, 3-5, 13):

ISCED 0 – alusharidus (*koolieelne haridus; Preprimary level*); **ISCED 1-2** – põhiharidus (*Primary level; ESIMESE TASEME HARIDUS*); **ISCED 1** – põhiharidus (*1-6 klass*); **ISCED 2A** – põhiharidus (*7-9 klass*); **ISCED 3-4** – keskharidus (*Secondary/post secondary level; TEISE TASEME HARIDUS*); **ISCED 3A** – gümnaasium; **ISCED 3B** – kutsekeskharidus; **ISCED 4B** – kutseharidus keskhariduse baasil; **ISCED 5-6** – kõrgharidus (*Tertiary education; KOLMANDA TASEME HARIDUS*); **ISCED 5A** – bakalaureuse (BA) ja Magistri (MA) kraad (kõrgharidus); **ISCED 5B** – rakenduskõrgharidus; **ISCED 6A** – doktoriõpe, residentuur.

ISCO (*International Standard Classification of Occupations*) kohaselt klassifitseeritakse ameteid kas riiklikul või rahvusvahelisel tasemel. Kuna eri riikides on läbi aegade olnud kasutusel erinevad meetmed, võib riigiti erineda ka ametite järgi liigitamine. (ILO 2007). Laiema ameti järgi jaotuse kohaselt viidatakse kvalifitseeritud tööjõule kui valgekraedele ning madalama kvalifikatsiooniga tööjõule kui sinikraedele (viimase all mõeldakse pigem lihttööjõudu) (Palgrave 2008). Sellise jaotuse ühtne kasutamine on aga mõningal määral komplitseeritud, kuna sinikraede hulgas leidub ka kõrgemat kvalifikatsiooni omavat tööjõudu nagu näiteks tipptehnikud või –mehhaanikud. Samuti nagu ka valgekraede hulgas on neid, kelle töö väga kõrget kvalifikatsiooni ei nõua (näiteks lihtametnikud).

ISCO põhiste määratluste puhul vastab „kõrgelt kvalifitseeritud“ ja ka „kvalifitseeritud“ töötajate haridustase enamasti kolmanda taseme hariduse alumisele ja ülemisele astmele (astmed 5 ja 6). Mõningatel juhtudel vastab see aga ka teise astme järgsele haridusele (aste 4). *Eesti* puhul vastab kõrgelt kvalifitseeritud töötaja haridustase üldiselt astmetele 5 ja 6. (Asari 2013, 22) Antud uurimistöo raames võtamegi kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit kodanike määratlemisel Euroopa Liidu liikmesriikides keskseks aluseks ISCED 5-6 taseme ning ISCO 1-3 astme, kuigi nagu eelpool mainitud, võib see erinevates riikides erinevatele meetmetele ja määratlustele tõttu veidi varieeruda.

1.3 Põhiline rände koordineerija EL-is: sinise kaardi direktiiv

Praegu on EL-i üheks peamiseks rände koordineerijaks *sinise kaardi direktiiv*. See on **2009. aastal** vastu võetud **direktiiv 2009/50/EC**, mis sätestab kolmandatest riikidest pärit kõrgharidusega tööjõu ja nende pereliikmete riiki sisenemise ja seal elamise tingimused ning EL sinise kaardi (*EU Blue Card*) taotlemise korra. (EC 2009) Direktiiv loob riiki sisenevatele immigrantidele kõikides liikmesmaades ühise standardi, kuid samas jääb igale riigile õigus ise paika panna vajalike töötajate arv. EL sinise kaardi kasutajat koheldakse võrdselt sinise kaardi väljastanud liikmesriigi kodanikega töötingimuste, ühinemisvabaduse, haridus ja kutseõppe valdkondades. Samuti diplomite, tunnistuste (jm kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide) tunnustamises; siseriikliku õiguse sätetes, mis reguleerivad sotsiaalkindlustusliike; väljateenitud pensioni maksmises kolmandasse riiki kolimisel; juurdepääsus kaupadele ja teenustele ning vabas juurdepääsus kogu asjaomase liikmesriigi territooriumile. Standardne kaardi kehtivusaeg on 1-4 aastat. (Euroopa Liidu Infokeskuse kodulehekülg 2012)

1.4 Riiklike kontseptsioonide üksikasjalikkus ja olulisemad kriteeriumid

Kõrgharitud võõrtöötajatega seotud kontseptsioonide areng ja üksikasjalikkus seondub riikliku poliitika küpsusega. Vaadeldes erinevaid kontseptsioone, mis on kasutusel sellistes EL liikmesriikides nagu *Austria*, *Saksamaa* ja *Ühendkuningriik*, kus kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike ligitõmbamise poliitikad on juba mitu aastat kehtinud, on ilmne, et sealsed kontseptsioonid ja neile vastavad nõudmised on keerukamad, kui liikmesriikides, kus selle valdkonna poliitikad on alles hiljuti välja töötatud ja kus seetõttu kasutusele võetud EL õigustikus antud määrused. Kui liikmesriigi kontseptsioonides tehakse vahet (kõrgelt) kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike vahel, siis nõutakse ka erinevaid ISCED astmeid. Näitena saab siinkohal tuua *Austria*, kus kõrgharidusega võõrtöötajate ligitõmbamise poliitikad on juba mitu aastat kehtinud - määrus eeldab „väga kõrgelt kvalifitseeritud“ töötaja ISCED astet 5 või 6, samas kui „oskustöötajad tööjõupuudusega ametites“ võivad saada loa olenemata kõrgharidusest, kui nad on vastava tööjõupuudusega ameti osas ametialase koolituse läbinud. Kontseptsioonide ja poliitikate vaheline seos on selgelt näha ka näiteks *Rootsis*, kus tööjõurände riiklik poliitika ei ole konkreetselt kõrge oskuste tasemega rändajatele suunatud, vaid tagab tööandjate juhitud värbamissüsteemi - kuna see on avatud kõigile oskuste tasemetele, siis ei sisalda riiklik seadusandlus (kõrgelt) kvalifitseeritud töötaja juriidilist määratlust ning ei ole kehtestatud palgalävesid ega kvoote. (Asari 2013, 24-25)

EL-i liikmesriikides on rändepoliitikate koordineerimisel olulisel kohal erinevad kriteeriumid. Liikmesriikides kõige sagedamini kasutatavad kriteeriumid on seotud **hariduse** ja **palgaga**. Haridusega on seotud kriteeriumid näiteks *Austrias, Belgias, Tšehhis, Saksamaal, Soomes, Itaalias, Leedus, Luksemburgis, Madalmaades, Sloveenias, Slovakkias, Hispaanias* ja *Ühendkuningriigis*. Palgaga aga *Austrias, Belgias, Tšehhis, Eestis, Saksamaal, Soomes, Prantsusmaal, Iirimaal, Itaalias, Leedus, Luksemburgis, Madalmaades, Poolas, Slovakkias, Hispaanias* ja *Ühendkuningriigis*. Liikmesriikides, kus rakendatakse palganõudeid, arvutatakse neid nõudeid erinevalt: **kohaldatakse miinimumpalga nõuet** (*Austria* – ei kehti kõigi kategooriate puhul, *Tšehhi, Soome, Iirimaa, Luksemburg, Madalmaad, Poola*), **kohaldatakse aasta keskmisele palgale rakenduvat koefitsenti** (*Belgia, Eesti, Leedu, Hispaania*), **miinimumpalka** (*Prantsusmaa, Itaalia*) või üldise **pensioniskeemi läve** (*Saksamaa*). Töökogemust peetakse oluliseks määratluste aluseks aga *Austrias, Saksamaal, Itaalias, Lätis, Leedus, Luksemburgis, Madalmaades, Slovakkias, Hispaanias* ja *Ühendkuningriigis*. (Asari 2013, 24-25)

Ülaltoodud jaotusest on näha, et mitmetes riikides on olulisel kohal korruga mitu kriteeriumit. Riikides, kus kõrgharitud võõrtöötajate ligitõmbamise eraldiseisvad poliitikad on juba mitu aastat kehtinud (*nt Austrias, Ühendkuningriigis, Saksamaal*), on määratluste aluseks üldjuhul rohkem kriteeriume. Euroopa Liidu liikmesriikidest on kasutusel ainult sinise kaardi direktiivis sätestatud kontseptsioon *Kreekas, Ungaris, Itaalias, Luksemburgis, Poolas, Slovakkias* ja *Leedus*. Mitu kontseptsiooni on kasutusel riikides nagu *Austria, Belgia, Tšehhi, Prantsusmaa, Saksamaa, Iirimaa, Läti, Madalmaad, Sloveenia* ja *Ühendkuningriik*. Hetkel on käimas kontseptsioonide väljatöötamine ja kehtestamine *Hispaanias* ning *Eestis*. Liikmesriigid, mis ei teadnud konkreetsetest määratlustest ja kontseptsioonidest on aga *Küpros, Malta* ja *Rootsi*. (Asari 2013, 24)

1.5 Lähenemised ja meetmed kõrgharidusega võõrtöötajate riiki lubamisele EL-is

Enamtuntud meetmed, mida EL-is kõrgharitud võõrtöötajate riiki lubamisele rakendatakse on **punktisüsteem** ja **tööandjate poolt juhitud lähenemine**. Teist laadi liikmesriikides rakendatavad lähenemised hõlmavad tööandjate ja töötajate organisatsioonide üleskutsumist aktiivsele koostööle töötajavajaduste prognoosimisel ning konkreetsete ametite ja/või sektorite väljaselgitamist, kus töötajavajadus ületab riikliku pakkumise (*nt seda praktiseeritakse Kreekas ja Itaalias*). (Asari 2013, 28-29)

Punktisüsteemi lähenemismeetod on kehtestatud **4 liikmesriigis** (*Austrias, Madalmaades, Sloveenias ja Ühendkuningriigis*). *Sloveenias* ei ole see veel käiku antud ja *Madalmaades* kasutatakse süsteemi ainult konkreetsete (ja väikeste) rändajate rühmade suhtes. *Ühendkuningriik* on esimene liikmesriik, kes kehtestas 2008. aastal süsteemi sobitamaks majanduslikel põhjustel rändajaid paremini riigi majanduse ja tööjõuturu huvidega, määrates teatud kvalifikatsioonidele, töökogemusele ja muudele kolmandate riikide taotlejate omadustele konkreetsed punktisummad. **Tööandjate poolt juhitud lähenemine** on kehtestatud **16 liikmesriigis** (*Belgias, Eestis, Soomes, Prantsusmaal, Saksamaal, Kreekas, Irimaal, Itaalias, Lätis, Leedus, Luksemburgis, Madalmaades, Slovakkias, Hispaanias, Rootsis ja Ühendkuningriigis*). 14 liikmesriigis (teised eelpool nimetatud v.a *Kreeka* ja *Slovakkia*), tähendab antud lähenemine seda, et tööandjatelt oodatakse, et nad „valiksid ette ära“ need kolmanda riigi kodanikud, keda nad soovivad palgata ning sageli nõutakse neilt tõendamist, et nii tööandja ise kui ka kolmandast riigist pärit võõrtöötaja vastavad ettekirjutatud tingimustele. Sageli tuleb tööandjal tõendada ka seda, et ta ei suutnud kõnealusele töökohale leida ühtegi oma riigi ega EL kodanikku, korraldama muud tüüpi tööjõuturu testi ja/või garanteerima teatud palgataseme. (Asari 2013, 28-29)

Kõrgelt kvalifitseeritud võõrtöõjõu osas kasutatakse tihti ka **prognoositud tööjõuvajaduse lähenemist**. Näitena võib siinkohal tuua *Saksamaa*, kus hetkel toimib EL sinise kaardi süsteem, kuid selle eelkäijaks oli *Saksamaa roheline kaart*. *Saksamaa* tutvustas roheline kaardi skeemi 2000. aasta augustis ning see oli suunatud IT spetsialistide värbamisele, eesmärgiga reageerida prognoositud kodumaisele puudujäägile. IT tööandjate ja tööhõive projektsiooni uuringute järgi võimaldas skeem kuni 20,000 IT spetsialisti värbamist ajavahemikul 2000–2005. Skeemi järgi võisid taotlejad riiki jääda maksimaalselt viieks aastaks mille jooksul oli neil õigus endaga pereliikmed kaasa tuua. Samas ei olnud taotlejatel riigis viibides õigust taotleda alalist elamisluba. (EUR-Lex, Legaalse ja illegaalse migratsiooni vaheliste seoste uurimus 2004) Hinnangute kohaselt anti lubatud 20 000 tööloast välja umbes pooled, enne kui süsteem 2004. aastal katkestati (German Blue Card – An Opportunity to Work and Live in Germany 2012).

Liikmesriigid rakendavad erinevaid **meetmeid** kolmandate riikide kodanike sisserändeotsuste positiivseks mõjutamiseks ning kontrollimiseks, pakkudes neile paremaid *õigusi, toetusi ja soodustusi*. On riike, kus kasutatakse mitmeid meetmeid korraga, kombineerides sellisel juhul tavaliselt teabe andmist muude tegevuste ja eelistega, samas kui teistes liikmesriikides keskendutakse vähematele, kuid konkreetsematele meetmetele. (Asari 2013, 29) Kuigi paljud neist meetmetest on rakendatud alles peale *sinise kaardi direktiivi*

vastuvõtmist (nt *Austrias*), olid mõned meetmed kasutusel juba varem või lähevad EL õigustiku sätetest kaugemale. Näiteks sätestab EL sinise kaardi direktiiv, et kaardiomaniku pereliikmed peavad saama temaga kaasa tulla hiljemalt kuus kuud pärast perekonna taasühinemise taotluse esitamise kuupäeva. Samas annavad paljud liikmesriigid nagu *Austria, Belgia, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Prantsusmaa, Kreeka, Leedu, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Slovakkia* ja *Rootsi* kõrgelt kvalifitseeritud töötajate pereliikmetele koheselt õiguse liikmesriiki kaasa tulla. See muudab nende riikide rändepoliitika sisserändajatele atraktiivsemaks. (Asari 2013, 30)

Erinevateks meetmeteks, mida kõrgelt kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit töötajate riiki meelitamiseks kasutatakse on veel näiteks (Asari 2013, 29-30):

- kiirmenetlused lubade ja viisade taotlemisel (sh *Eestis*)
- piiramatut juurdepääsu tööjõuturule
- teabe andmine (sh teabekampaaniate teel, peamiselt veebilehtede ja portaalide kaudu, aga ka teenusekeskuste ja välismaalaste keskuste kaudu)
- tööandjate sponsoreerimine ja/või kaasamine rändeprotsessi
- välisriikides toimuvate tööturumesside külastamine
- koostöö kolmandate riikide asutuste/organisatsioonidega
- võrgustike kasutamine ja viisatasude vähendamine kõrgelt kvalifitseeritud töötajatele.

2 KÕRGHARIDUSEGA VÕÕRTÖÖJÕU ESINDATUS REGULEERITUD JA REGULEERIMATA RÄNDEPOLIITIKATEGA EL-i LIIKMESRIIKIDES

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on analüüsida lähiaastatel valitsenud trende seoses kolmandatest riikidest pärit tipp-töötajate esindatusega Euroopa Liidu liikmesriikides, kus juba kehtivad poliitikameetmed kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu (edaspidi kõrgharitud) sisserände soodustamiseks ning kõrvutada neid riikidega, kus sellealased poliitikameetmed veel hetkel puuduvad. Samuti võrrelda kõrgharitud võõrtööjõu riigis esindatuse seost selle riigi majandusnäitajatega, täpsemalt välismaiste otseinvesteeringute osakaaluga riigi SKP-st. Andmeid kõrvutatakse valitud aastate ning liikmesriikide lõikes, kasutades usaldusväärseid kättesaadavaid andmeid. Valitud meetodiks on riikide grupeerimine kaheks: esiteks - sisserännet mittereguleerivate riikide grupiks ja teiseks – sisserännet regulatsioonidega piiravate riikide grupiks. Esiteks viiakse läbi mõlema uuritava näitaja muutuste suundade võrdlus. Seejärel aga arvutatakse mõlema riigigrupi lõikes *välja lineaarse korrelatsiooni koefitsiendid* otseinvesteeringute osakaalu ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate sissevoolu näitajate vahel, et saada kahe omavahelises seoses oleva nähtuse esinemise tõenäosus kahe eri tüüpi riikide rühma võrdlusena.

2.1 Kvalifitseeritud võõrtööjõu ja heade majandusnäitajate omavahelised seosed

Rääkides kvalifitseeritud võõrtööjõu ja paremate majandustulemuste vahelisest seosest, võib siin vahel tõmmata mitmeid eeldatavaid paralleele. Lihtsustatud pilti luues võiks väita seda, et kui meie ettevõtetes ja asutustes töötavad kõrget kvalifikatsiooni omavad inimesed, kes annavad enda tööga ning panusega toodangule või teenusele juurde lisandväärtust, siis seeläbi teenivad meie ettevõtted rohkem tulu ning on edukamad. Ettevõtete suurema kasumi pealt teenib aga ka riik rohkem tulu ning koos sellega paranevad muuhulgas teised kesksed majandusnäitajad. Kui aga koduriigis vastava kvalifikatsiooniga tööjõudu kas napib või see lausa puudub, tuleb selle otsinguteedel suunata pilk abiotsinguga välisriikide

poole. Siin tulevadki paljude riikide arvates mängu kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanikud, kes tunduvad olevat kui päästerõngaks teatud väikeste tühimike täitmisel.

Väga suurt rolli riigi heas majandusjärjes ning –näitajates mängivad riiki suunatud välismaised otseinvesteeringud. Need on muutumas üha huvipakkumaks arutlusteemaks ning väga palju pööratakse tähelepanu välismaiseid otseinvesteeringuid mõjutavatele teguritele, investeeringute mõjule sihtriigi majandusele, juhtimisele ja ettevõtluse arengu muudele aspektidele. Välismaised otseinvesteeringud on olulised majanduse kasvuks ja tehnoloogia arendamiseks, milleks kodumaistest säästudest ei piisa (Borsos-Torstila 1997).

Teades, et otseinvesteeringud toovad riigile mitmeotstarbelist kasu, tõuseb taas kriitiline küsimus, millised on need tegurid, mis otseinvesteeringute taset tõstavad ning millised tegurid neid ei soosi. Selles valdkonnas on väga mitmeid mõjutegureid. Positiivset rolli mängivad siin investorite motiivid, kindlasti ka üldine hinnang investeerimiskliimale - riigi soodus geopoliitiline asukoht ja majanduslik olukord. Takistuseks on siinkohal aga mitmed raskused, millega varajasematel kordadel kokku puutunud ning tihti võib üheks neist olla just sihtriigi tööjõu mahuline, vanuseline ja kutsealane struktuur.

Rääkides Eestist, võib näitena tuua Eestisse tehtavaid välismaiseid otseinvesteeringuid mõjutavate tegurite empiiriliste uuringute võrdluse, mille kohaselt mõjutasid näiteks 1998. aastal Eestisse investeerimisotsust viiepallisüsteemis (1 tähendab mõju puudumist ja 5 suurt mõju) kõige enam tegurid nagu uuele turule tulek (3,94 palli), turu kasvupotentsiaal (3,77) ja Eesti tööjõud (3,69) (Ziacik 1998). Sellest lähtuvalt võib väita, et tööjõu struktuur ja kvalifitseeritud tööjõu piisav saadavalolek on üheks faktoriks, mis investeerimisotsustele üpriski suur mõju avaldab. Kui üldine investeerimiskliima tundub olevat sobilik, kuid ometi napib inimressurssi selleks, et välismaiseid tipp tehnoloogia- ja innovatsioonifirmasid üleval pidada, langeb valik üpriski kindlalt just nende riikide kasuks, kellel on olemas ka viimasena nimetatud komponent.

Iga riigi prioriteediks on edasiarenemine ning riigisisese heaolu parandamine, samuti nagu järjepidev majandusliku kasu suurendamine. Kui välismaised otseinvesteeringud rahasüstidena riigi majanduse arengutele kaasa aitavad ja selliselt ka majandusjärg tunduvalt paraneb, võib kapitaliülejäagi korral tekkida soov või vajadus ka ise rohkem välismaale investeerida. Riigi välisinvesteeringute tegemise suurenemist võibki näha kui märki riigi majanduslikust heolust. Näiteks 1990-ndatel aastatel sisenesid paljud firmad Hiina ning andsid sellega Hiina majandusele suure väliskapitali süsti. Selle majandustegevuse tagajärjel puhkes Hiina majandus õitsengule ning jõudis punkti, kus hakati suures ulatuses välisinvesteeringuid tegema (ODI – *outward direct investment*). 2005. aastal kulutasid Hiina

firmad välisinvesteeringuteks rohkem kui \$6.9 miljardit. (Investopedia Dictionary Web Page; Outward Direct Investment - ODI)

Eeltoodu põhjal võiksime väita, et välismaised otseinvesteeringud ja tööjõuturu struktuur käivad paljuski üpris tihedalt käsikäes. Kui välisinvestoritele on loodud sobilik ja mitmekülgne investeerimiskliima, sh tagatud kõrge kvalifikatsiooniga ja kompetentsed inimesed töötamaks uutel loodavatel tippametikohtadel, suureneb kõrge tõenäosusega ka riiki tehtavate välismaiste otseinvesteeringute osakaal. Otseinvesteeringute osakaalu tõusuga paraneb aga ka riigi majanduslik seis ning kesksed majandusnäitajad, tuues omakorda kaasa riigi suurema motiveerituse ise rohkem välismaale investeerida. Selline asjade käik käivitab kasuliku majandustsükli elavdades ja parandades kõigi osaliste majanduslikku seisundit suurel määral. Kas see on nii must-valge aga eranditult alati ning kõigi riikide jaoks?

2.2 Kõrgharidusega võõrtöajõu sisserännet soodustavaid poliitikaid omavad ja mitteomavad EL liikmesriigid

Lisaks EL poliitikale, mis tunnustab vajadust tõmmata kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanikke globaalsesse talentide konkurentsi, on viimastel aastatel edasi arenenud ka riiklikud poliitika, mille eesmärgiks on tagada (kõrget) kvalifikatsiooni nõudvate töökohtade täitmine oma riikide tööjõuturgudel. Enamikus riikides on kehtestatud poliitika ja strateegia (kõrgelt) kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike ligiõmbamiseks. Kui enamik liikmesriike on kaasanud sellele rühmale suunatud sätted laiemasse rändepoliitikasse, siis on ka mõned riigid, kes on välja töötanud eraldi poliitika kõrgharidusega rändajatele. Seal, kus niisugused konkreetset poliitika on kehtestatud, kombineerivad need enamasti erinevaid kõrgharitud kolmandate riikide kodanike kategooriaid. (Asari, 2013, 28-29)

Euroopa Liidu liikmesriikideks, kes on kaasanud kõrgelt kvalifitseeritud tööjõurännet soodustavad sätted enda laiemasse rändepoliitikasse on *Belgia, Eesti, Soome, Kreeka, Ungari, Leedu, Luksemburg, Slovakkia, Sloveenia* ja *Rootsi*. Sellealased eraldi väljatöötatud poliitika on kasutusel aga *Austrias, Tšehhis, Saksamaal, Prantsusmaal, Irimaal, Madalmaades, Hispaanias* ja *Ühendkuningriigis*. *Küpros, Ungari, Itaalia, Läti, Malta* ja *Poola* on aga riigid, kes ei ole kehtestanud kõrgharidusega kolmandate riikide kodanike ligiõmbamiseks riiklike poliitika. Üldiselt ei ole need riigid ka kõrgelt kvalifitseeritud välispäritolu töötajatele väga atraktiivsed. Muidugi leidub ka siin osas erandeid. (Asari 2013, 25-26)

Euroopa rändevõrgustiku 2013.aasta temaatilise uuringu võrdluses eraldi välja toomata EL riikideks on *Taani, Portugal, Bulgaaria, Rumeenia* ja *Horvaatia*. *Taani* on üheks EL aktiivseimaks liikmesriigiks, kes üritab enda tööjõuturule värvata kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid üle maailma. *Taani* immigratsioonipoliitika, mis on sarnane *Ühendkuningriigi* kvalifitseeritud sisserände programmile, kasutab punktidel põhinevat süsteemi nimega *Danish Green Card* (*Taani roheline kaart*), et meelitada ligi kvalifitseeritud töötajaid väljastpoolt EL-i. Lisaks on *Taanis* olemas ka tööloa süsteem, mida nimetatakse *Positive List Scheme*’ iks (*Positiivse Nimekirja Skeem*) ning see toetab inimesi, kellel on juba olemas konkreetne tööpakkumine *Taani* tööandja poolt. *Taani* kuulub nende Euroopa Liidu riikide hulka, kes omavad eraldiseisvaid poliitikaid kõrgelt kvalifitseeritud võõrtööjõu ligitõmbamiseks. (WorkPermit 1988, Immigration Advice Site)

Portugal on samuti riik, mis omab reguleeritud rändepoliitikaid kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit tööjõu ligimeelitamiseks. *Portugali* õigusaktides on kõrgelt kvalifitseeritud sisserändajatele tagatud kaks skeemi: *Scientific Research and Highly Qualified Individuals’ Scheme* („Teadusuuringute ja kõrgelt kvalifitseeritud isikute skeem“) ning *European Union Blue Card Scheme* (Euroopa Liidu sinise kaardi süsteem). (Europa 2013, EMN Focussed Study)

Bulgaaria kuulub nende EL-i liikmesriikide hulka, kus teatud gruppidel kõrgharidusega välispäritolu töötajatest on tööturule kergem ligipääs. *Bulgaaria* on kaasanud kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu rände suunatud sätted enda üldisesse rändepoliitikasse. Grupid, kes omavad *Bulgaaria* tööturule kergemat ligipääsu on näiteks rahvusvaheliselt tunnustatud teadlased ja haritlased; kõrgharidusega juhtivtöötajad; toodangu kvaliteedi hindamise spetsialistid; spetsialistid, kes tegelevad imporditud seadmete monteerimise, remondi ning paigaldamisega ja samuti välismaalased, kelle töö *Bulgaarias* on seotud rahvusvaheliste lepingute rakendamisega. (Kahanec, Zimmermann 2010, 18) *Bulgaarias* puudub otsene eraldiseisev poliitika kõrgharidusega võõrtööliste ligimeelitamiseks, kuid kehtiv on üldine Euroopa Liidu sinise kaardi süsteem. (Europa 2011, EU Immigration Portal) Seoses EL sinise kaardi süsteemi rakendamisega 2011. aastal, on *Bulgaarias* kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit töötajatele loodud spetsiaalsed sätted võimaldamaks neil teatud tingimustel asjaajamist kiirendada (Deloitte 2013, 17). *Bulgaaria* kuulub nende EL riikide hulka, kes peavad eeskätt vajalikuks olemasoleva tööjõu võimalikult maksimaalset ärakasutamist ning kes ei pea migratsiooni primaarseks ressursiks tööjõupuuduse rahuldamisel (Kaska, Valdaru 2012, 7).

Rumeenias on migratsiooni seadusandlusega seotud viimased arengud juhitud vajadusest harmoneerida ja koordineerida rahvuslikku seadusandlust Euroopa Liidu õigusliku raamistikuga. Seda eriti residentsuse ja töötamisega seotus küsimustes EL-i ja EMP (Euroopa Majanduspiirkond/EEA - *European Economic Area*) kodanike, kolmandate riikide kodanike ja varjupaigataotlejate osas. (OECD 2014, 290) *Rumeenia* 2007. aasta Riiklik Migratsiooni Strateegia (*The National Strategy on Migration 2007-2010*) koosnes pigem üldistest strateegiatest nagu näiteks toetumisest teiste EL-i liikmesriikide kogemustele. Kõigil EL-i riikidel on aga väga erinevad vahendid sisserände juhtimiseks ja integratsiooni korraldamiseks, millest ühtegi ei ole reaalses elus võimalik pidada konkreetseks ja ainuõigeks eeskujumalliks teistele riikidele. Samuti seisis *Rumeenia* samal perioodil silmitsi sisserändest tulenevate sotsiaalsete probleemidega. Tihedad konfliktid samades ettevõtetes töötava võõrtööjõu ning kodumaalt pärit töötajaskonna vahel näitasid seda, et riik polnud valmis silmitsi seisma interkultuursete probleemidega, mis kaasnevad suurenenud rahvusliku mitmekesisusega. (Focus Migration 2007, 8) Hetkel on *Rumeenia* kõrgharidusega võõrtööliste suunatud sätted kaasanud enda üldisesse rändepoliitikasse. *Rumeenia*, nagu ka enamik teisi EL liikmesriike, omab kõrget kvalifikatsiooni omavate töötajate sisserände soodustamisega seotud seadusandlust, mis pakub laias valikus sisserändeprotsesse erinevatele rändajate kategooriatele nagu näiteks praktikantidele, kõrgelt kvalifitseeritud töötajatele, hooajatööliste, spetsialistidele jt (Deloitte 2013, 4).

Kõige noorimal Euroopa Liidu liikmesriigil *Horvaatias* on kõrgharitud välistööjõule väljakujundatud eraldi regulatsioonid. Riigi migratsioonipoliitika on selgelt defineeritud ning seda on aja jooksul muudetud aina rohkem sisserändesõbralikumaks (Vidak 1998, 58). Osana EL-iga ühinemise ettevalmistustest ühtlustas *Horvaatia* 2013. aastal enda välismaalaste seadust ja varjupaigapoliitikaid EL õigustikuga ning algatas suurejoonelise poliitika- ja haldusreformi. *Horvaatia* valitsuse poolt võeti vastu strateegiline dokument, millega loodi migratsioonipoliitika prioriteedid aastateks 2013-2015. Vastu võeti ka „Tegevuskava takistuste eemaldamiseks eelkõige õiguste osas välismaalaste integreerumise valdkonnas 2013-2015“. (MIPEX 2011) Välismaalaste seadusega („*Title XII of the Aliens Act*“ – *Ametlik Väljaanne, Nr: 130/11 ja 74/13*) reguleeritakse kõrgelt kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit kodanike riigis viibimist ja töötamist. Koos välismaalaste seadusega jõustus ka kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike *Horvaatias* viibimise ja töötamise määrus (*Ametlik Väljaanne, Nr: 120/12 and 81/13*), mis reguleerib tingimuste kehtestamise viisi töötamise ja riigis viibimise tingimuste reguleerimiseks kolmandatest riikidest pärit

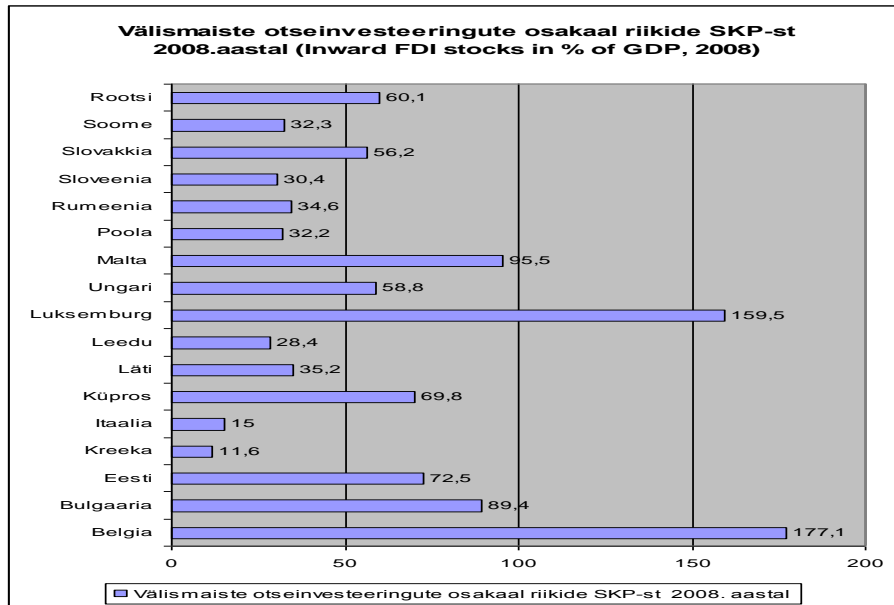
kõrgharitud töötajatele (*Euroopa Liidu sinise kaardi omanikele*) ja samuti nende pereliikmetele. (EU Immigration Portal 2014)

2.3 Välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutustest reguleerimata rändega EL liikmesriikides

Euroopa rändevõrgustiku 2013. aasta temaatilise uuringu kohaselt on kvalifitseeritud tööjõurännet soodustavad sätted enda laiemasse rändepoliitikasse kaasanud Euroopa Liidu liikmesriikideks *Belgia, Eesti, Soome, Kreeka, Ungari, Leedu, Luksemburg, Slovakkia, Sloveenia* ja *Rootsi*. Eelnenud alapeatükis selgus, et samasse riikiderühma kuuluvad ka EL-i liikmesriigid *Rumeenia* ning *Bulgaaria*. Nende riikide seadustikus on küll kvalifitseeritud võõrtööjõule suunatud sätteid, mis võivad neid riike mõningal määral atraktiivseks sihtpaigaks muuta, kuid antud sätted on välja toodud üldise rändepoliitika osana, mitte eraldiseisvate rändepoliitika meetmetena. EL liikmesriigid, kes vastavaid riiklikke poliitikaid kehtestanud ei ole, on aga *Küpros, Itaalia, Läti, Malta* ja *Poola*. (Asari 2013, 25-26)

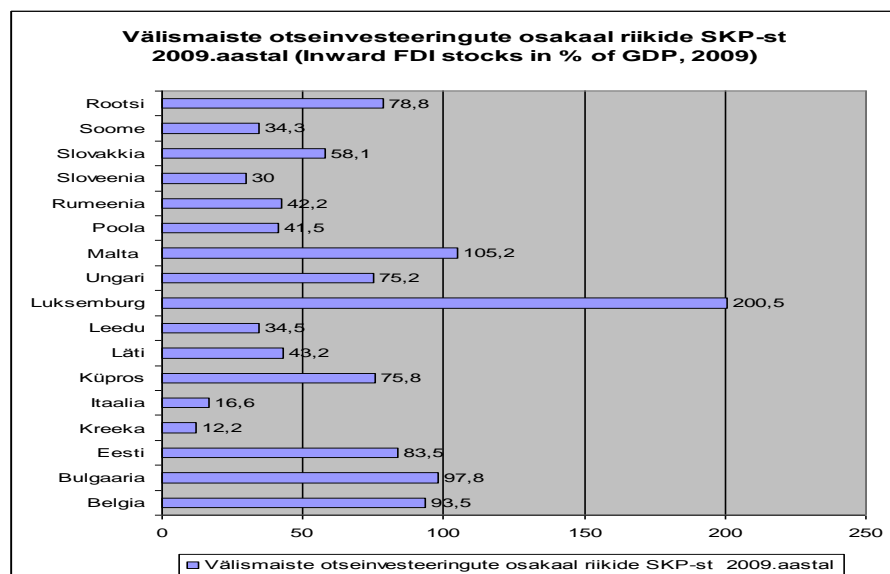
Järgnevalt pööramegi tähelepanu neile viimatinimetatud kahele alagrupile, koondades need ühtse nimetusega kui **reguleerimata rändega Euroopa Liidu liikmesriigid**. Järgnevatel joonistel 1-5 on välja toodud riikide lõikes **reguleerimata rändega** Euroopa Liidu riikidesse suunatud välismaiste otseinvesteeringute osakaal protsendina SKP-st aastatel 2008-2012. Joonistel kasutatavad andmed pärinevad Eurostat'i statistilisest andmebaasist. Jooniste 1-5 koostamisel kasutatud andmete koondtabel on kättesaadav järgneval aadressil: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00103&plugin=1> (Eurostat 2015).

Väljatoodud jooniste alusel analüüsitakse välismaiste otseinvesteeringute taseme muutusi usaldusväärsete kättesaadavate andmetega EL-i liikmesriikides ning saadud andmeid seostatakse hiljem kõrgharitud kolmandatest riikidest pärit töötajate osakaalu muutustega nimetatud riikides samal ajaperioodil.

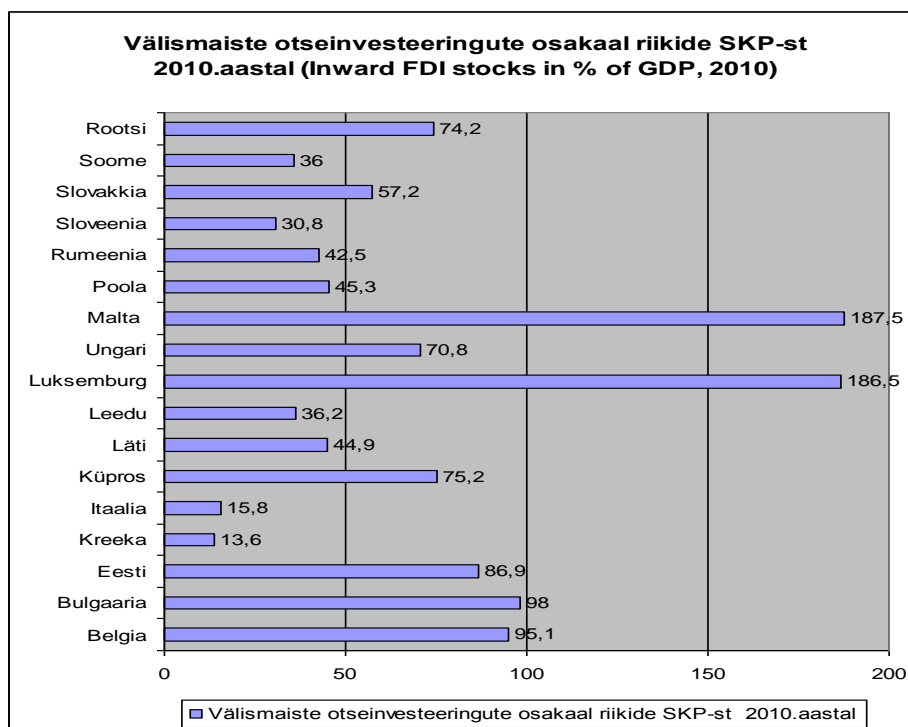

Joonis 1. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2008 (Allikas: Eurostat 2015)

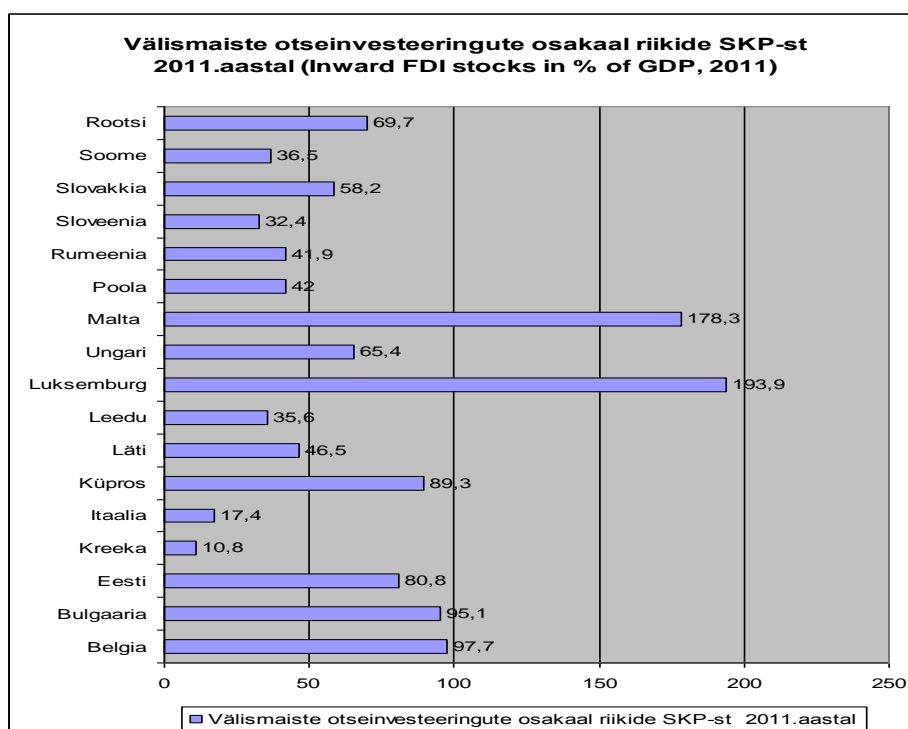
Hinnates reguleerimata rändega riikidesse suundunud välismaiste otseinvesteeringute osakaalu SKP-st (*GDP – gross domestic product*) **2008. aastal**, siis enam investeeringuid saanud riikideks olid *Belgia* (177,1 %) ja *Luksemburg* (159,5%). Nende järel *Malta* (95,5%), *Bulgaaria* (89,4%), *Eesti* (72,5%), *Küpros* (69,8%), *Rootsi* (60,1%), *Ungari* (58,8%) ja *Slovakkia* (56,2%). Ülejäänud riikides (*Sloveenias*, *Rumeenias*, *Poolas*, *Leedus*, *Lätis*, *Itaalias* ja *Kreekas*) jäi välismaiste otseinvesteeringute tase jäi alla 40% jooksva aasta SKPst.

Joonis 2. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2009 (Allikas: Eurostat 2015)

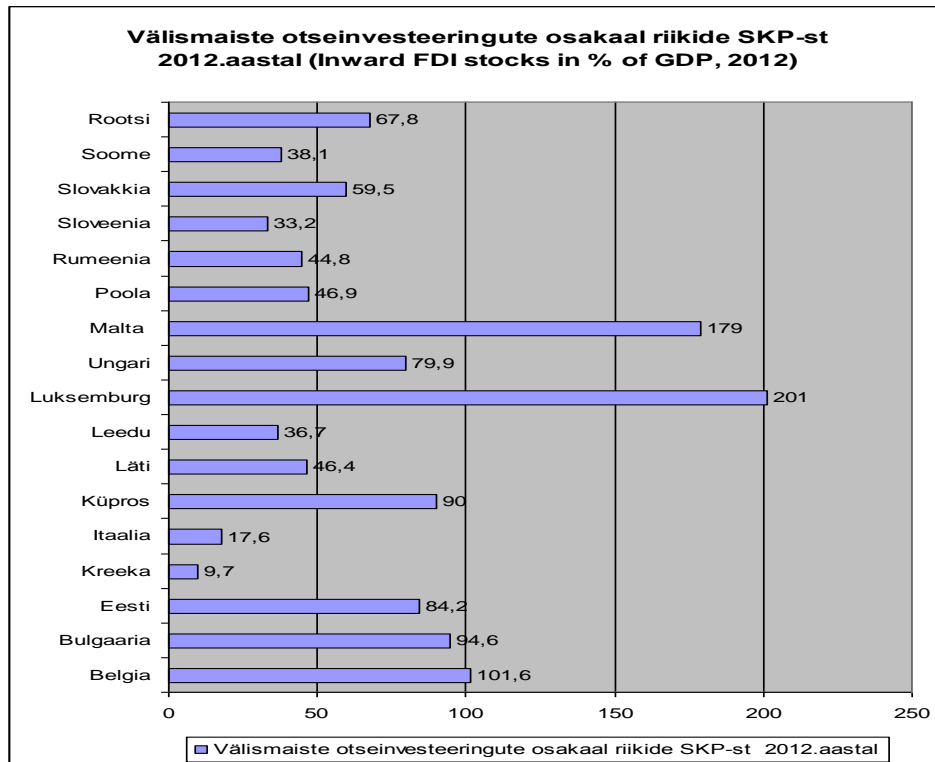

Joonis 3. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2010 (Allikas: Eurostat 2015)

Joonis 4. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2011 (Allikas: Eurostat 2015)

Joonis 5. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides aastal 2012 (Allikas: Eurostat 2015)

2009. aasta andmete põhjal võib öelda, et juhtimas oli selgelt *Luksemburg* (200,5), mis oli 2008. aasta andmetega võrreldes enda tulemust märgatavalt tõstnud. *Belgia*, kes 2008. aastal osutus välismaistele otseinvesteeringutele väga populaarseks sihtpaigaks, langes aga eelneva aastaga võrreldes enda tulemustes pea poole võrra madalamale (177,1-lt 93,5-le). Teistesse riikidesse suunatud välismaiste otseinvesteeringute tase oli 2009. aastaks eelneva aastaga võrreldes üldjoontes tõusnud. Ka *Slovakkia* oli riigiks, kus investeeringute tase eelneva aastaga võrreldes langes, kuid seda üksnes 0,4%. Võrreldes 2008. aastaga kasvatasid enda riiki tulevate välismaiste otseinvesteeringute osakaalu 2009. aastaks vähim *Sloveenia*, *Kreeka*, *Itaalia*, *Slovakkia* ja *Soome*.

Kõrvutades 2010. aasta andmeid 2009. aasta omadega näeme eelneva kahe aastaga (2008-2009) võrreldes kindlasti palju rohkem riike, keda tabas välismaiste otseinvesteeringute taseme langus. Välismaiste otseinvesteeringute tase langes **2010. aastaks** 2009. aastaga võrreldes riikides nagu *Luksemburg*, *Rootsi*, *Ungari*, *Slovakkia* ja *Küpros*. Kõige rohkem kasvas investeeringute tase eelneva aastaga võrreldes *Maltal* (82,3 % võrra). Samuti läks teistest riikidest veidi, kuid mitte märgatavalt paremini *Eestil* (kasv 3,4%) ja *Poolal* (kasv 3,8%).

Võrreldes välismaiste otseinvesteeringute taseme erinevusi 2010. ja 2011. aastal, suurenesid antud proportsioonid **2011. aastal** kõige rohkem *Küprosel* (14,1%) ja *Luksemburgis* (7,4%). Üleminekut 2010. aastalt 2011. aastale võib reguleerimata rändega riikidesse tulevate välismaiste investeeringute osas pidada halvimaks. Investeeringute tase langes väljatoodud 17 riigist (2011. aastal) eelneva aastaga võrreldes lausa 9 riigis (*Maltal, Eestis, Ungaris, Rootsis, Poolas, Bulgaarias, Kreekas, Leedus ja Rumeenias*). Ka ülejäänud riikidesse suunatud välismaiste otseinvesteeringute tase ei tõusnud sel aastal kuigi märgatavalt.

2012. aastaks suutsid enamik eelmisel aastal languses olnud riikidest investeeringute taset taas veidi tõsta. 2011. aastaga võrreldes jäid langusesse 4 riiki, millest 3 olid samas suunas liikunud ka juba eelneval aastal (*Rootsi, Kreeka, Bulgaaria*). 2012. aastal lisandus neile aga *Läti*, kuid tema välismaiste otseinvesteeringute taseme langus oli vaid vaevu märgatav (0,1%). Kõige paremas seisus riiki sisenevate investeeringute osas olid 2012. aastal *Ungari* (kasv 14,5%), *Luksemburg* (kasv 7,1%) ja *Poola* (kasv 4,9%).

Kui võrrelda välismaiste otseinvesteeringute taseme muutusi reguleerimata rändega riikides **2008. ja 2012. aasta lõikes**, saame öelda, et võrreldes 2008. aastaga oli investeeringute tase paljudes riikides märgatavalt tõusnud. Ainult kahes liikmesriigis vähenesid sel perioodil otseinvesteeringud (*Kreekasse -1,9%* ja *Belgiasse -75,5%*), aga kõigisse teistesse tuli neid juurde – *Maltasse* (83,5%), *Luksemburgi* (41,5%), *Ungarisse* (21,1%), *Küprosele* (20,2%), *Poolasse* (14,7%), *Eestisse* (11,7%), *Lätti* (11,2%) ja *Rumeeniasse* (10,2%).

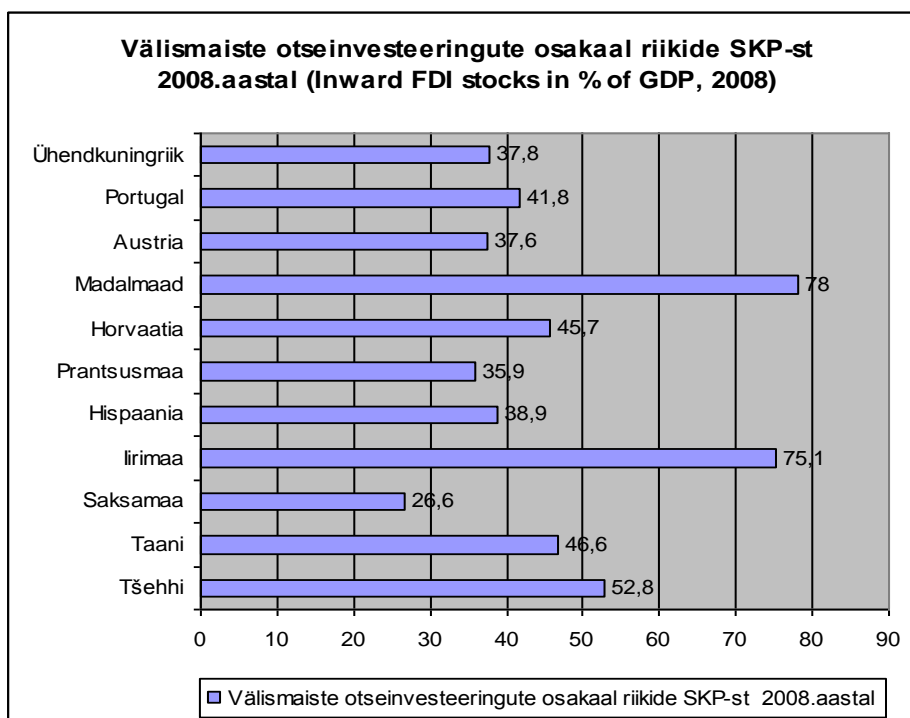
2.4 Välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutustest reguleeritud rändega EL liikmesriikides

Euroopa rändevõrgustiku 2013.aasta temaatilise uuringu kohaselt on kvalifitseeritud tööjõu-alast rännet reguleerivad poliitikameetmed välja töötatud mitmetes Euroopa Liidu liikmesriikides - *Austrias, Tšehhis, Saksamaal, Prantsusmaal, Irimaal, Hollandis, Hispaanias ja Ühendkuningriigis* (Asari 2013, 25-26). *Alapeatükis 2.2* selgus, et nimetatud riikiderühma kuuluvad ka EL-i liikmesriigid *Portugal, Taani ja Horvaatia*. Edaspidi nimetatakse neid riike **rändepoliitika omavateks EL liikmesriikideks (või - reguleeritud rändega riikideks)** ning käsitletakse selle riikidegrupile iseloomulikke tulemusi, võttes aluseks riiki tulevate välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutused erinevate aastate lõikes.

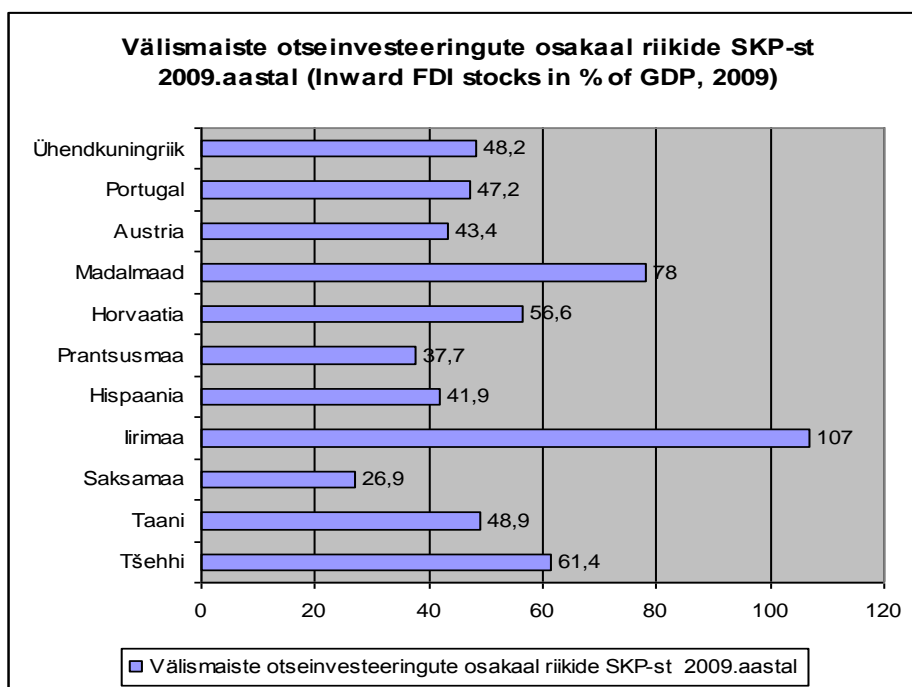
Joonistel 6-10 on esitatud välismaiste otseinvesteeringute osakaalu muutused protsendina SKP-st aastate 2008-2012 lõikes. Joonistel kasutatavad andmed pärinevad Eurostat'i statistilisest andmebaasist. Jooniste koostamisel kasutatud andmete koondtabel on kättesaadav järgneval aadressil:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00103&plugin=1> (Eurostat 2015).

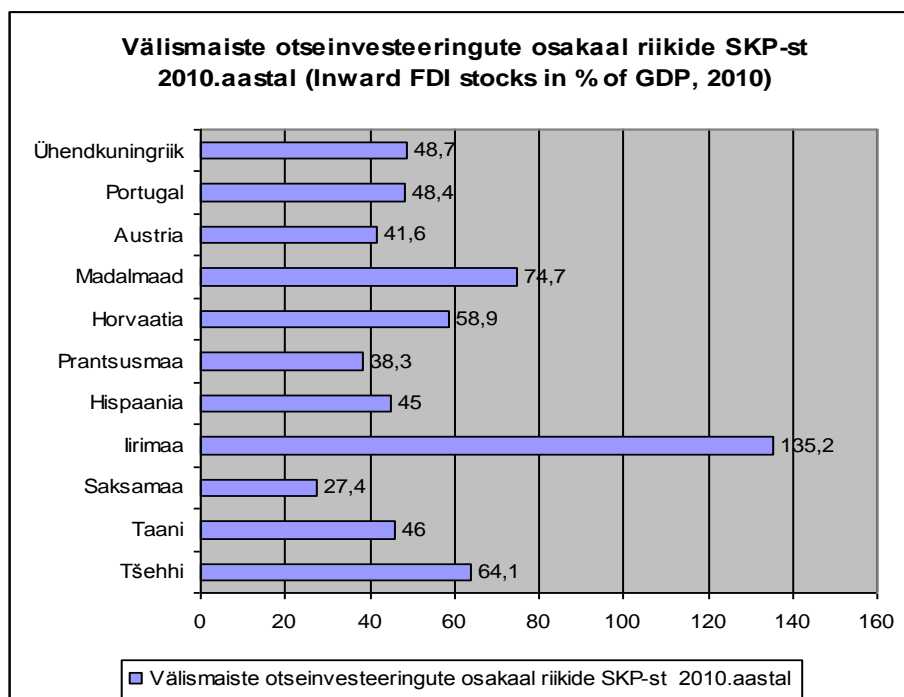
Esiteks analüüsitakse väljatoodud jooniste alusel riiki tulevate välismaiste otseinvesteeringute taseme muutusi erinevate aastate lõikes ning hiljem võrreldakse saadud otseinvesteeringute kasvu (või kahanemist) riigis samal aastal viibinud kõrgharitud immigrantide osakaaluga (võrreldakse uuritavale perioodile 2008-2012 iseloomulikke nihkeid ja nende omavahelisi seoseid).

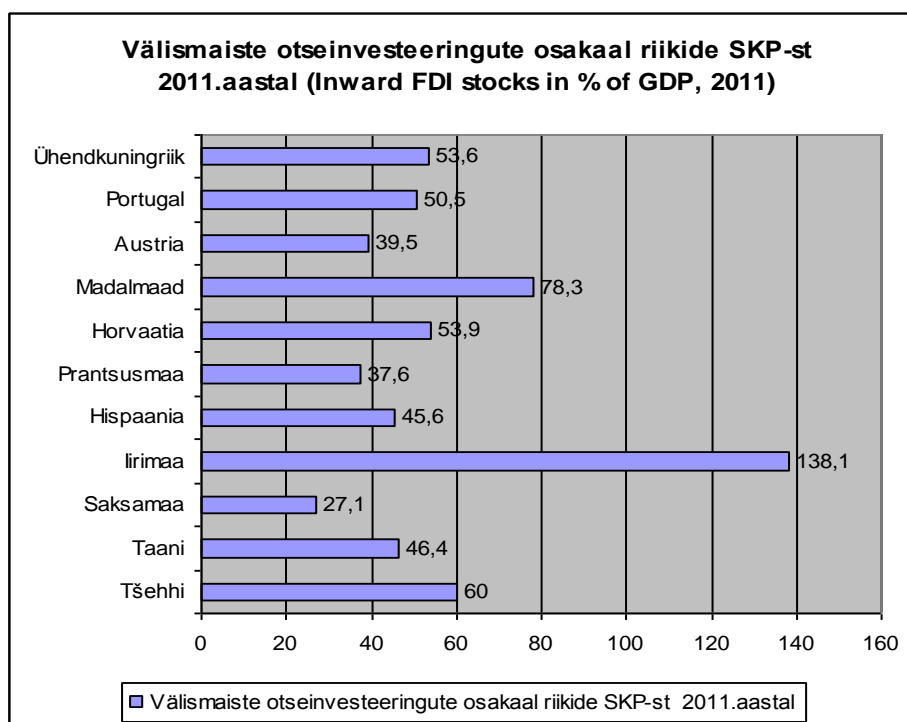
Joonis 6. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2008 (Allikas: Eurostat 2015)

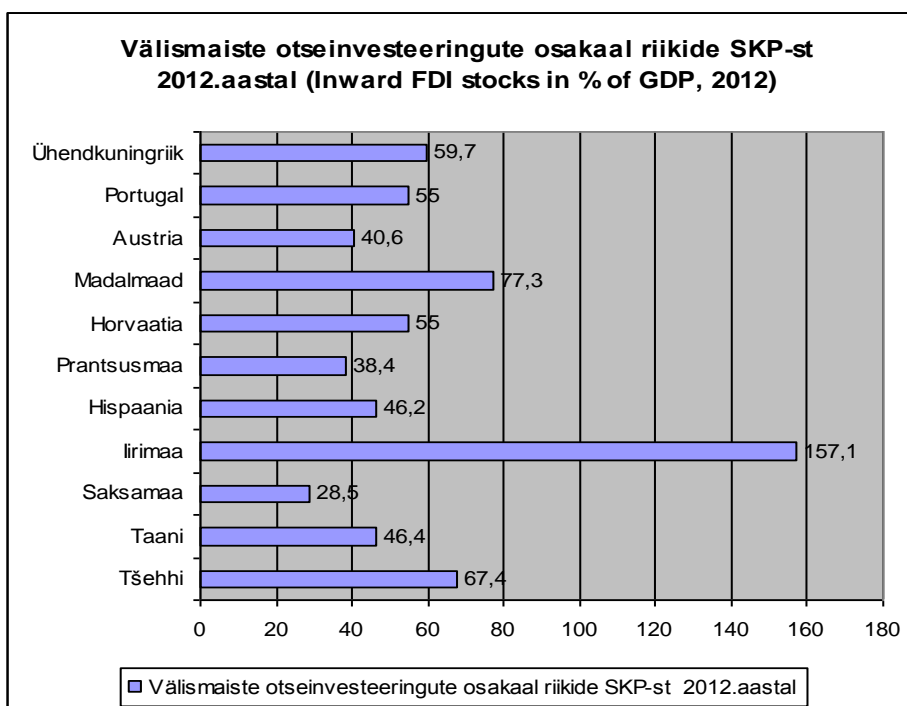
Joonis 7. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2009 (Allikas: Eurostat 2015)

Joonis 8. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2010 (Allikas: Eurostat 2015)

Joonis 9. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2011 (Allikas: Eurostat 2015)

Joonis 10. Välismaiste otseinvesteeringute osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides aastal 2012 (Allikas: Eurostat 2015)

Hinnates eraldiseisvaid **rändepoliitika**id omavatesse Euroopa Liidu riikidesse suunatud välismaiste otseinvesteeringute osakaalu protsendina SKP-st (*GDP – gross domestic product*) **2008. aastal**, olid kõige enam investeeringuid saanud riikideks 11 väljatoodud riigist *Holland* (78), *Iirimaa* (75,1), *Tšehhi* (52,8), *Taani* (46,6), *Horvaatia* (45,7), *Portugal* (41,8) ja *Hispaania* (38,9). Ka teistesse rändepoliitika id omavatesse riikidesse tehtud välismaiste otseinvesteeringute protsent SKP-st oli üpris kõrge. Üheski väljatoodud riigis ei olnud see 2008. aastal madalam kui veerand SKP-st (madalaim näitaja 2008. aastal - 26,6%).

Võrreldes muutusi **2008. aasta ning 2009. aasta** välismaiste otseinvesteeringute tasemes, saame öelda, et investeeringute taseme kasv oli üpris stabiilne ning üheski riigis see eelneva aastaga võrreldes madalamale ei langenud. Samaks jäi välismaiste otseinvesteeringute tase ainult ühes riigis – *Hollandis*. See oli 78% nii 2008. kui ka 2009. aastal. Kõige suuremal määral kasvas investeeringute tase selles ajavahemikus *Iirimaal* (31,9%), *Horvaatias* (10,9%) ja *Ühendkuningriigis* (10,4%). Samuti oli investeeringute taseme tõus hea *Tšehhis* (8,6%), *Austrias* (5,8%) ja *Portugalis* (5,4%). Kõige vähem tõusis välismaiste otseinvesteeringute tase 2009. aastal 2008. aastaga võrreldes *Saksamaal* (0,3%).

Kõrvutades **2010. aasta** tulemusi 2009. aastat omadega, saame välja tuua kolm riiki, kelle välismaiste otseinvesteeringute tase uuel aastakäigul langes. Nendeks riikideks olid *Madalmaad* (3,3%), *Taani* (2,9%) ja *Austria* (1,8%). Kui eelnenud kahel aastal (2008-2009) püsis *Hollandi* investeeringute tase stabiilsena, siis 2010. aastaks ilmutas see languse märke. 2008-2009 aastal 5,8%-ga plussis olnud *Austria* välismaiste otseinvesteeringute tase langes aga 2010. aastal 2009. aastaga võrreldes 1,8%. *Taani* langus võrreldes 2009. aastaga oli 2,9%. 2010. aastal oli kõige väiksem investeeringute taseme tõus eelnenud aastaga võrreldes *Ühendkuningriigis*, *Prantsusmaal* ja *Saksamaal* – kõigis võrdselt 0,5%.

2010. aastaga võrreldes oli välismaiste otseinvesteeringute tase **2011. aastaks** langenud aga veelgi rohkemates riikides. Langus tabas *Horvaatiat* (5%), *Tšehhi* (4,1%), *Austriat* (2,1%), *Prantsusmaad* (0,7%) ja *Saksamaad* (0,3%). 2011. aastal oli investeeringute tase eelnenud aastaga kõrvutades kõige rohkem tõusnud *Ühendkuningriigis* (4,9%), *Madalmaades* (3,6%), *Iirimaal* (2,9%) ja *Portugalis* (2,1%). Kõige väiksema välismaiste otseinvesteeringute taseme tõusu osaliseks saanud riigid 2011. aastal olid aga *Taani* (0,4%) ja *Hispaania* (0,6%).

Üleminek 2011. aastalt 2012. aastale tõi eelnenud aasta vahetusega võrreldes positiivsemad tuuled. Välismaiste otseinvesteeringute tase langes 2011. aastaga võrreldes vaid *Madalmaades* ning sedagi üksnes 1% võrra. Kõige enam investeeringuid saanud riikideks 2012. aastal olid *Iirimaa* (157,1), *Madalmaad* (77,3), *Tšehhi* (67,4) ja *Ühendkuningriik* (59,7).

Kõige suurema tõusu riiki tulevate välismaiste otseinvesteeringute tasemes 2011-2012. aastate vahemikus tegid *Iirimaa* (19%), *Tšehhi* (7,4%), *Ühendkuningriik* (6,1%) ja *Portugal* (4,5%). *Taanis* ei toonud 2012. aasta eelnenud aastaga võrreldes kaasa mingeid muutusi ning investeeringute tase jäi stabiilselt 46,4% peale. Kõige vähem tõstsid enda tulemust sel ajavahemikul riigid nagu *Hispaania* (0,6%), *Prantsusmaa* (0,8%), *Horvaatia* (1,1%) ja *Austria* (1,1%).

Kui võrrelda välismaiste otseinvesteeringute taseme muutusi rändepoliitikaid omavates riikides **2008. ja 2012. aasta lõikes**, saame öelda, et võrreldes 2008. aastaga oli investeeringute tase paljudes riikides märgatavalt tõusnud. Võrreldes 2012. aastat 2008. aastaga oli see langenud ainult *Taanis* (0,2%) ning *Madalmaades* (0,7%). Täheldatud langus oli aga üpris madal. Kõige rohkem oli välismaiste otseinvesteeringute tase nende kahe aasta kõrvutamisel tõusnud *Iirimaal* (82%), *Ühendkuningriigis* (21,9%), *Tšehhis* (14,6%) ja *Portugalis* (13,2%). Üpris hästi läks 2008. aastaga võrreldes ka *Horvaatial* ja *Hispaanial*, kelle investeeringute tase oli 2012. aastaks 2008. aastaga võrreldes tõusnud vastavalt 9,3% ja 7,3%.

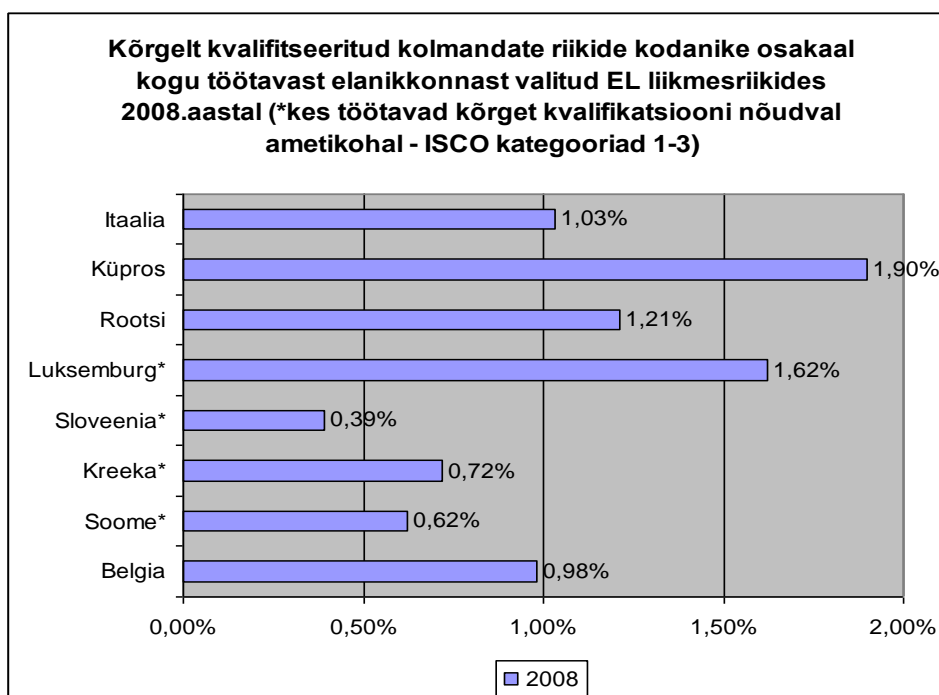
2.5 Kõrgharidusega võõrtöäjõu esindatus reguleerimata rändega EL liikmesriikide töajouturgudel

Euroopa Liidus on 2008-2012. aastate lõikes proportsionaalselt suurenenud kolmandatest riikidest pärit kõrgelt kvalifitseeritud kodanike töötamine erialaseid oskusi ja kõrget haridustaset nõudvatel ametikohtadel (*ISCO tasemed 1-3*). Kogu töötavast elanikkonnast oli osakaal 2008. aastal 2,01% ning 2012. aastaks oli see kasvanud 2,08%-ni. Antud protsentuaalne vahe vastab umbkaudu 1,6 miljoni inimesele. Kõigi kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike arv Euroopa Liidus oli 2012. aastal 7 815 380. Neist 1,641,229 töötasid *ISCO 1-3 tasemelist haridust nõudval ametikohal* – see moodustab antud kolmandatest riikidest pärit töötajate koguarvust 21%. (EMN Study 2013, 5)

Eelmise kahe alapeatüki lõikes jaotasime Euroopa Liidu liikmesriigid kahte gruppi. Ühe grupina tõime välja reguleeritud rändega EL liikmesriigid ning teise grupina reguleerimata rändega riigid - riigid, kus töajõurännet reguleerivad poliitikad puuduvad või kus need on välja toodud üldise rändepoliitika osana. Järgnevas kahes alapeatükis vaatleme seda, milline on olnud kõrgharitud kolmandatest riikidest pärit töötava töajõu osakaal antud gruppidesse jaotatud riikides 2008. ja 2012. aasta lõikes. Hiljem kasutame väljatoodud andmeid majandusnäitajate (välismaiste otseinvesteeringute osakaalu riigi SKP-st) ja kõrgelt

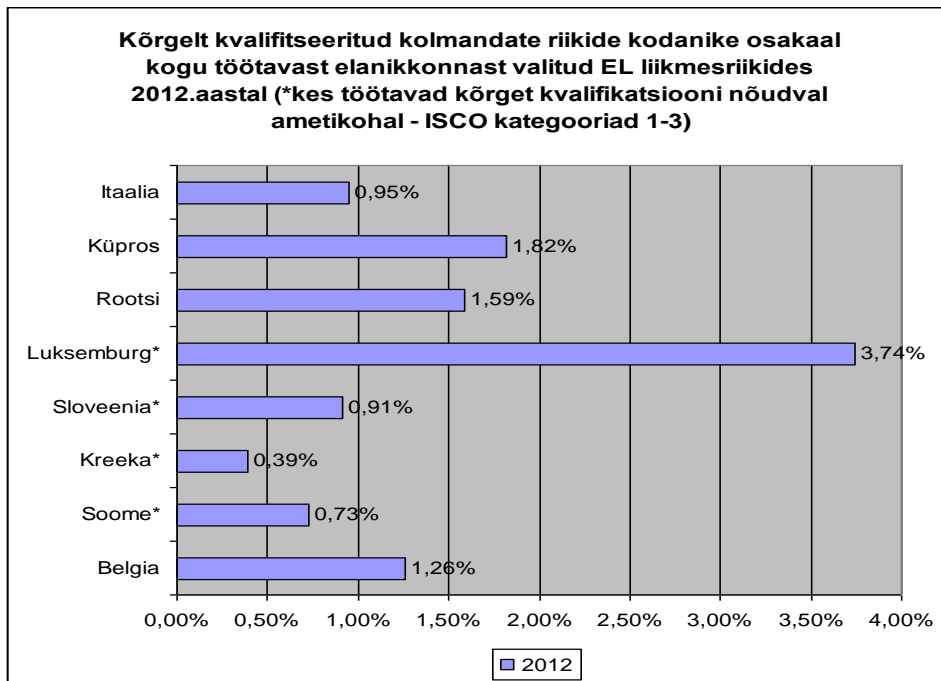
kvalifitseeritud võõrtöajõu esindatuse omavaheliste sõltuvussuhete analüüsimiseks. Kõrgharidusega võõrtöajõu esindatuse näitamisel **reguleerimata rändega** Euroopa Liidu liikmesriikide töajõuturgudel kasutame vaid aastate 2008 ja 2012 andmeid põhjusel, et vahepealsete aastate (aastad 2009-2011) andmed enamikes liikmesriikides kas puuduvad või on väga madala usaldusväärsusega.

Järgnevate statistikaandmete põhjal näeme kõrgelt kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaalu **reguleerimata rändega Euroopa Liidu liikmesriikides** (*Belgia, Eesti, Soome, Kreeka, Ungari, Leedu, Luksemburg, Slovakkia, Sloveenia, Rootsi, Küpros, Itaalia, Läti, Malta, Poola, Rumeenia, Bulgaaria*) 2008. ja 2012. aasta lõikes (Joonised 11-12). Toome välja vaid need aastakäigud ning liikmesriigid, mille kohta olid uuritavas ajavahemikus (2008-2012 aastatel) kättesaadavad usaldusväärsed andmed. Grupeeritud riikide nimistust on välja jäetud *Ungari, Leedu, Slovakkia, Läti, Malta, Poola, Rumeenia* ja *Bulgaaria*. Liikmesriikide puhul, mille nime taha on märgitud tärn (*) on tegu madalama usaldusväärsusega informatsiooniga. Joonistel 11-12 esitatud andmed pärinevad Eurostat'i Töajõu Uuringutest (EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Labour Force Surveys).

Joonis 11. Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides 2008.aastal (Allikas: EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Eurostat, Labour Force Surveys)

Joonis 12. Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleerimata rändega EL liikmesriikides 2012.aastal (Allikas: EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Eurostat, Labour Force Surveys)

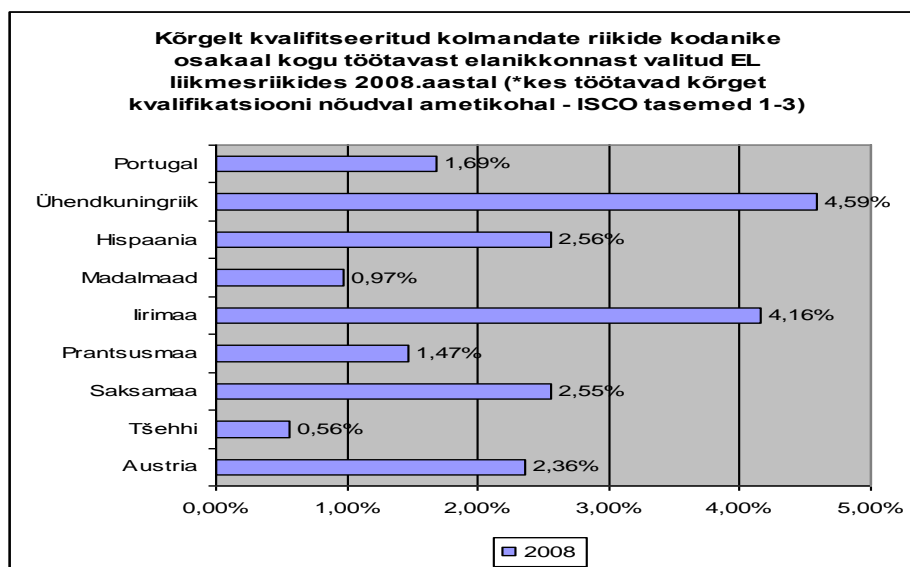
Hinnates kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit sisserändajate osakaalu töötavast elanikkonnast **reguleerimata rändepoliitikatega EL liikmesriikides**, võib 2008. aasta andmete põhjal öelda, et nimetatud tööjõu suurim osakaal kogu töötavast rahvastikust oli *Küprosel* (1,90%). Temale järgnesid *Luksemburg* (1,62%), *Rootsi* (1,21%), *Itaalia* (1,03%) ja *Belgia* (0,98%). Antud riikidegrupis jäid teistest veidi madalamasse seisu *Kreeka* (0,72%) ja *Soome* (0,62%) ning kõige madalama osakaaluga riik 2008. aastal oli *Sloveenia* (0,39%). Juba paari-kolme aasta jooksul toimus selged muutused – *Sloveenia* vastav näitaja kahekordistus ja 2012 aastal oli Sloveenias kõrgharitud võõrtöötajate osakaal 0,91%. Samal ajal oli võõrpäritolu tööjõu suurim osakaal 2012. aastal *Luksemburgis* (3,74%). Temale järgnesid *Küpros* (1,82%), *Rootsi* (1,59%) ja *Belgia* (1,26%). Väljatoodud riikidest kõige madalam (töötavate) kõrgharidusega võõrtöölise osakaal 2012. aastal oli *Kreekas* (0,39%). Temast veidi kõrgemale kohale jäid aga *Soome* (0,73%) ja *Itaalia* (0,95%).

Vaadeldes andmeid kolmandatest riikidest pärit kõrgelt kvalifitseeritud töötajate osakaalu kohta reguleerimata rändega Euroopa Liidu liikmesriikide töötavast elanikkonnast, saame esitatud andmete põhjal kinnitada, et uuritavale perioodile on omane sujuv kasvutendents – väljatoodud kaheksast riigist viies oli kõrgharitud võõrtöötajate osakaal 2012. aastal 2008. aastaga võrreldes tõusnud. Kõige enam olid vastavad näitajad tõusnud *Luksemburgis* (2,12%-

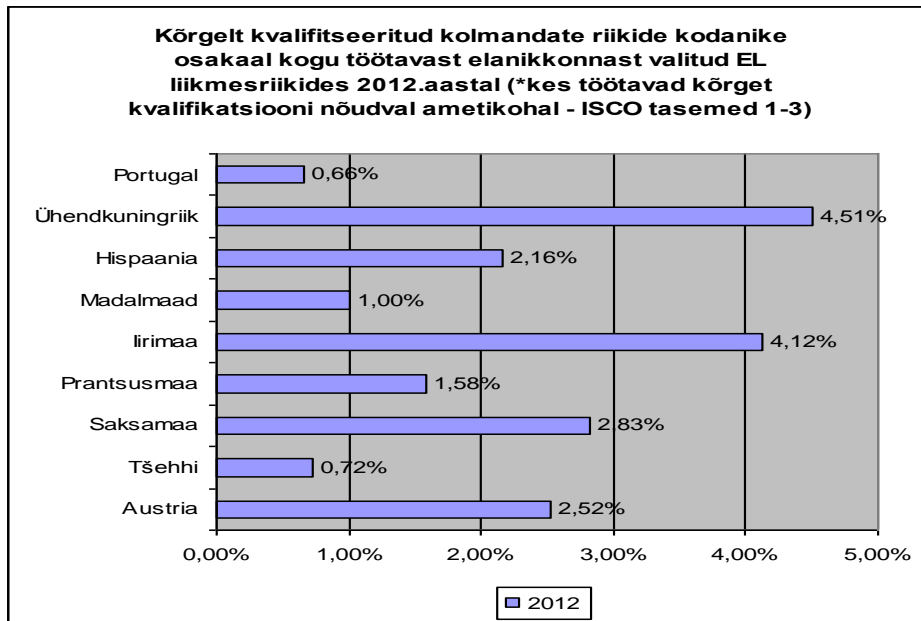
punkti võrra) ja *Sloveenias* (0,52%-punkti võrra). Ka *Rootsis*, *Belgias* ja *Soomes* tõusis näitaja ainult poole protsendipunkti ulatuses ning kolmes EL-i liikmesriigis – *Küprosel*, *Itaalias* (0,08%) ja *Kreekas* (0,33%) – olid toimunud mikrotasandi langused.

2.6 Kõrgharidusega võõrtöötajõu esindatus reguleeritud rändega EL liikmesriikide töajõuturgudel

Järgnevate statistikaandmete põhjal näeme kõrgharitud kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaalu **reguleeritud rändega Euroopa Liidu liikmesriikides** (*Austria*, *Tšehhi*, *Saksamaa*, *Prantsusmaa*, *Iirimaa*, *Madalmaad*, *Hispaania*, *Ühendkuningriik*, *Taani*, *Portugal*, *Horvaatia*) 2008. ja 2012. aasta lõikes (Joonised 13-14). Kõrgharidusega võõrtöötajõu esindatuse näitamisel reguleeritud rändega Euroopa Liidu liikmesriikide töajõuturgudel kasutame vaid aastate 2008 ja 2012 andmeid põhjusel, et vahepealsete aastate (aastad 2009-2011) andmed enamikes liikmesriikides puuduvad. Toome välja ainult need liikmesriigid, mille kohta olid antud aastatel kättesaadavad usaldusväärsed andmed ning seetõttu on riikide nimistust välja jäetud *Taani* ning *Horvaatia*. Joonistel 13-14 esitatud andmed pärinevad Eurostat'i Töajõu Uuringutest (EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Labour Force Surveys).

Joonis 13. Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides 2008.aastal (Allikas: EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Eurostat, Labour Force Surveys)

Joonis 14. Kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötavate kodanike osakaal reguleeritud rändega EL liikmesriikides 2012.aastal (Allikas: EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU, Eurostat, Labour Force Surveys)

Hinnates kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit sisserändajate osakaalu töötavast elanikkonnast **reguleeritud rändega EL liikmesriikides**, saame 2012. aasta andmete põhjal väita, et väljatoodud usaldusväärsete andmetega riikidest oli nimetatud tööjõu suurim osakaal *Ühendkuningriigis* (4,59%), kellele kohe vahetult järgnes *Iirimaa* (4,16%). Neist järgmisele kohale jäid samuti üpris kõrge protsentuaalse osakaaluga *Hispaania* (2,56%), *Saksamaa* (2,55%) ja *Austria* (2,36%). *Portugal*is oli kõrgharidusega võõrtöölise osakaal kogu töötavast rahvastikust 2008. aastal 1,69% ning *Prantsusmaal* 1,47%. Antud riikidegrupis kõige madalamate näitajatega 2008. aastal olid aga *Madalmaad* (0,97%) ja *Tšehhi* (0,56%).

Vaadeldes 2008. ja 2012. aastate vahel toimunud muutusi, olid 2012. aastal jätkuvalt kõige suurema kõrgharidusega (töötava) võõrtööjõu osakaaluga riikideks *Ühendkuningriik* (4,51%) ja *Iirimaa* (4,12%). 2012. aastal oli väljatoodud riikidegrupist kõige madalama näitajaga *Portugal* (0,66%) ning talle järgnes *Tšehhi* (0,72%). *Saksamaal* oli kõrgelt kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit töötavate võõrtöölise osakaal kogu töötavast elanikkonnast 2,83%, *Austrias* 2,52%, *Hispaanias* 2,16%, *Prantsusmaal* 1,58% ja *Madalmaades* 1,00%.

Võrreldes kolmandatest riikidest pärit kõrgharidusega töötajate osakaalu reguleeritud rändepoliitikatega Euroopa Liidu liikmesriikides, saame väljatoodud riikide andmete põhjal väita, et 2008. ja 2012. aastate vahel on olnud umbkaudu võrdväärne nii kasvu- kui ka

langustendents. Väljatoodud üheksast riigist viies oli kolmandatest riikidest pärit kõrgelt kvalifitseeritud (töötava) võõrtöötajate osakaal 2012. aastal 2008. aastaga võrreldes proportsionaalselt tõusnud. Neljas riigis aga langenud. Kõige enam olid näitajad antud aastate võrdluses langenud *Portugalis* (1,03%), kuid langus täheldati ka *Hispaanias* (0,40%), *Ühendkuningriigis* (0,08%) ja *Irimaal* (0,04%). Positiivseim muutus oli toimunud *Saksamaal* (tõus 0,28%), kuid näitajad tõusid ka *Austrias* (0,16%), *Tšehhis* (0,16%), *Prantsusmaal* (0,11%) ning vähesel määral, kuid siiski ka *Madalmaades* (0,03%).

2.7 Analüüs: otseinvesteeringute taseme ja kõrgharidusega võõrtöötajate riigis esindatuse omavahelised seosed reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega EL-i liikmesriikides

Teise peatüki alguses seostasime kõrgelt kvalifitseeritud kolmandatest riikidest pärit töötajate esindatust sisserännatava riigi töajõuturul antud riigi majanduslike tulemustega, võttes fookusesse olulise näitaja - *välismaiste otseinvesteeringute osakaalu riigi SKP-st*. Euroopa rändevõrgustiku 2013. aasta temaatilise uuringu kohaselt on välismaiste otseinvesteeringute taseme tõstmine üheks tihedamini väljatoodud teguritest, mis esinevad kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike ligitõmbamiseks mõeldud riiklike poliitikate kehtestamise põhjendustes ja eesmärkides. Lisaks välismaiste otseinvesteeringute innustamisele olid riikide poolt väljatoodud enamlevinud põhjusteks veel: *uute töökohtade ja majanduskasvu loomine, riigi konkurentsivõime tugevdamine, panustamine riigi teadus- ja teabekeskuste loomisesse, atraktiivseks sihtriigiks saamine, kohaliku töajõuturu puudujääkide täitmine, olemasolevate töajõuturu vajaduste rahuldamine ja töajõuturu potentsiaalsete tulevaste vajadustega tegelemine*. (Asari 2013, 25-26) Lähtuvalt välismaiseid otseinvesteeringuid mõjutavate empiiriliste uuringute võrdluse tulemustest ja Euroopa Liidu liikmesriikide poolt enamlevinud kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike ligitõmbamiseks mõeldud riiklike poliitikameetmete eesmärkidest võib ka Eesti kohta väita, et töajõu struktuur ning kvalifitseeritud töajõu piisav saadavalolek on küll mitte ainsaks, kuid siiski üheks õige oluliseks faktoriks, mis investeerimisotsustele mõju avaldab.

Eelnenud alapeatükkides tõime välja statistikaandmed välismaiste otseinvesteeringute osakaalu (*alapeatükid 2.3 ja 2.4*) ning kõrgelt kvalifitseeritud võõrtöötajate riigi töajõuturul esindatuse kohta (*alapeatükid 2.5 ja 2.6*) kättesaadavate usaldusväärsete andmetega aastate ning grupeeritud EL-i liikmesriikide lõikes. EL-i liikmesriigid olid jaotatud kahte gruppi nende kõrgelt kvalifitseeritud rändajatele suunatud riiklike poliitikate omamise või vastavalt

mitteomamise alusel. Nimetatud kahest grupist tõime välja need riigid, mille kohta olid kättesaadavad usaldusväärsed statistikaandmed.

Alljärgnevas tabelis (Tabel 1) oleme kõrvutanud ülaltoodud statistilised näitajad (alapeatükid 2.4 ja 2.6) **reguleeritud rändega EL-i liikmesriikides** ning võtnud võrdluse aluseks aastad 2008 ning 2012, mis osutusid antud perioodil riigi kõrgharidusega võõrtöötajõu osakaalu suhtes (kogu töötavast rahvastikust*) ainukesteks kättesaadavate andmetega aastakäikudeks.

Tabel 1. Reguleeritud rändega EL liikmesriikide analüüsi otstarbel kõrvutatud välismaiste otseinvesteeringute ja kõrgharidusega võõrtöötajõu osakaal aastate 2008 ja 2012 lõikes (protsentides)

	PT	UK	ES	NL	IE	FR	DE	CZ	AT
VOI osakaal SKP-st (2008)	41,8%	37,8%	38,9%	78%	75,1%	35,9%	26,6%	52,8%	37,6%
Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* (2008)	1,69%	4,59%	2,56%	0,97%	4,16%	1,47%	2,55%	0,56%	2,36%
VOI osakaal SKP-st (2012)	55,0% ■	59,7% ■	46,2% ■	77% ■	157,1% ■	38,4% ■	28,5% ■	67,4% ■	40,6% ■
Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* (2012)	0,66% ■	4,51% ■	2,16% ■	1,00% ■	4,12% ■	1,58% ■	2,83% ■	0,72% ■	2,52% ■

Tabeli legend:

Riigid

PT – Portugal, UK – Ühendkuningriik, ES – Hispaania, NL – Madalmaad, IE – Iirimaa, FR – Prantsusmaa, DE – Saksamaa, CZ – Tšehhi, AT – Austria

Vaadeldavad näitajad

* VOI – välismaised otseinvesteeringud

* Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* - kõrget kvalifikatsiooni omavate kolmandatest riikidest pärit töötajate osakaal kogu töötavast elanikkonnast nimetatud aastal. (ISCO kategooriates 1-3 töötavad kolmandate riikide kodanike osakaal)

* ISCO kategooriatesse 1-3 kuuluvad ametikohad nagu juhid, spetsialistid ja kesktaseme spetsialistid Rahvusvahelise Ametite Standardklassifikatsiooni põhimõtete alusel (ISCO-88 või ISCO-08).

Noolte suunad

* Roheline nool (suunaga üles) – märgib seda, et antud näitaja on 2012. aastal võrreldes 2008. aastaga tõusnud

* Punane nool (suunaga alla) – märgib seda, et antud näitaja on 2012. aastal võrreldes 2008. aastaga langenud

Tabelis 1 näete usaldusväärsete kättesaadavate andmetega **reguleeritud rändega EL liikmesriikide** analüüsi otstarbel kõrvutatud statistilisi näitajaid aastate 2008 ja 2012 lõikes. Tabel sisaldab mõlema aastakäigu andmeid. 2012. aasta andmete lahtrites on nooltega viidatud vastavate näitajate kas tõusule või langusele 2008. aasta andmetega võrreldes. See annab hea ja kiire ülevaate sellest, kas välismaiste otseinvesteeringute tase ning kõrgelt kvalifitseeritud võõrtöötajate osakaal riigis 2008. aastaga võrreldes paralleelselt tõusid, langesid või ei täheldata nende näitajate juures samasuunalisi muutusi (ei täheldata mõju üksteisele).

Vaadeldes reguleeritud rändega Euroopa Liidu liikmesriikide välismaiste otseinvesteeringute taseme ja kõrget kvalifikatsiooni omavate kolmandatest riikidest pärit töötajate riigis esindatuse osakaalu vahelisi muutuseid 2008. aasta ja 2012. aasta vahel, näeme väljatoodud tabeli 1 andmetest seda, et üheksast väljatoodud riigist viies (*Portugalis, Ühendkuningriigis, Hispaanias, Madalmaades ja Iirimaal*) ei täheldatud antud näitajate samasuunalisi muutusi. See tähendab, et neis riikides olid nihked erisuunalised, aga üheksast väljatoodud riigist neljas (*Prantsusmaal, Saksamaal, Tšehhis ja Austrias*) samasuunalised (viimati nimetatud riikides tõusid 2012. aastaks 2008. aastaga võrreldes paralleelselt nii kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötajate osakaal kui ka riiki saabuvate välismaiste otseinvesteeringute tase). Väljatoodud riikidest vaid pooled on sellised, kus uuritud perioodil välismaiste otseinvesteeringute taseme ja kõrgelt kvalifitseeritud välispäritolu töötajate osakaalu vahel oli teatav üsna arvestatav sõltuvussuhe. Samas on see suhe ainult visuaalne ja selliselt üsna ebakindla alusega.

Järgnevas tabelis (Tabel 2) oleme kõrvutanud ülaltoodud statistilised näitajad (*alapeatükid 2.3 ja 2.5*) **reguleerimata rändega EL-i liikmesriikides** ning võtnud võrdluse aluseks aastad 2008 ning 2012, mis osutusid antud perioodil riigi kõrgharidusega võõrtöötajate osakaalu suhtes (kogu töötavast rahvastikust*) ainukesteks kättesaadavate andmetega aastakäikudeks.

Tabel 2. Reguleerimata rändega EL liikmesriikide analüüsi otstarbel kõrvutatud välismaiste otseinvesteeringute ja kõrgharidusega võõrtöötajõu osakaal aastate 2008 ja 2012 lõikes (protsentides)

	IT	CY	SE	SI	GR	FI	BE	LU
VOI osakaal SKP-st (2008)	15%	69,8%	60,1%	30,4%	11,6%	32,3%	177,1%	159,5%
Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* (2008)	1,03%	1,90%	1,21%	0,39%	0,72%	0,62%	0,98%	1,62%
VOI osakaal SKP-st (2012)	17,6% ▲	90% ▲	67,8% ▲	33,2% ▲	9,7% ▼	38,1% ▲	101,6% ▼	201% ▲
Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* (2012)	0,95% ▼	1,82% ▼	1,59% ▲	0,91% ▲	0,39% ▼	0,73% ▲	1,26% ▲	3,74% ▲

Tabeli legend:

Riigid

IT – Itaalia, CY – Küpros, SE – Rootsi, SI – Sloveenia, GR – Kreeka, FI – Soome, BE – Belgia, LU – Luksemburg

Vaadeldavad näitajad

* VOI – välismaised otseinvesteeringud

* Kõrgharidust omavate võõrtöötajate osakaal* - kõrget kvalifikatsiooni omavate kolmandatest riikidest pärit töötajate osakaal kogu töötavast elanikkonnast nimetatud aastal. (ISCO kategooriates 1-3 töötavad kolmandate riikide kodanike osakaal)

* ISCO kategooriatesse 1-3 kuuluvad ametikohad nagu juhid, spetsialistid ja kesktaseme spetsialistid Rahvusvahelise Ametite Standardklassifikatsiooni põhimõtete alusel (ISCO-88 või ISCO-08).

Noolte suunad

* Roheline nool (suunaga üles) – märgib seda, et antud näitaja on 2012. aastal võrreldes 2008. aastaga tõusnud

* Punane nool (suunaga alla) – märgib seda, et antud näitaja on 2012. aastal võrreldes 2008. aastaga langenud

Tabelis 2 näete usaldusväärsete kättesaadavate andmetega **reguleerimata rändega EL liikmesriikide** analüüsi otstarbel kõrvutatud statistilisi näitajaid aastate 2008 ja 2012 lõikes. Tabel sisaldab mõlema aastakäigu andmeid. 2012. aasta andmete lahtrites on nooltega viidatud vastavate näitajate kas tõusule või langusele 2008. aasta andmetega võrreldes.

Vaadeldes reguleerimata rändepoliitikatega Euroopa Liidu liikmesriikide välismaiste otseinvesteeringute taseme ja kõrget kvalifikatsiooni omavate kolmandatest riikidest pärit töötajate riigis esindatuse osakaalu vahelisi muutuseid 2008. aasta ja 2012. aasta vahel, näeme tabeli andmetest seda, et kaheksast väljatoodud riigist kolmes (*Itaalias, Küprosel ja Belgias*) ei täheldatud antud näitajate kõikumisel samasuunalisi muutusi. See tähendab, et neis riikides ei tõusnud ega langenud 2012. aastaks 2008. aastaga võrreldes mõlemad näitajad samasuunaliselt ja järelkult oli vaadeldaval ajavahemikul neis riikides seos kõrge kvalifikatsiooniga võõrtöötajate riigis esindatuse ja välismaiste otseinvesteeringute taseme vahel väike või lausa olematu.

Samasuunalisi muutusi uuritava kahe näitaja muutumises võime näha aga kaheksast väljatoodud riigist viies (*Luksemburgis, Rootsis, Sloveenias, Kreekas ja Soomes*). Neljas nimetatud riikidest tõusid 2012. aastaks 2008. aastaga võrreldes paralleelselt nii kõrgharidusega kolmandatest riikidest pärit töötajate osakaal kui ka riiki saabuvate välismaiste otseinvesteeringute tase, mille põhjal võiks järeldada, et võrreldaval ajavahemikul, oli nimetatud riikides VOI taseme ja kõrgelt kvalifitseeritud välispäritolu töötajate osakaalu vahel teatav sõltuvussuhe. Ainukese riigina täheldasime uuritava kahe näitaja suhtes samasuunalist langust *Kreeka* puhul, kuid ka samasuunaline langus viitab sellele, et antud näitajate mõju teineteisele on potentsiaalne (kuid siiski on see väide ka pealiskaudne).

3 ANALÜÜSI TULEMUSED: otseinvesteeringute taseme ja kõrgharitud võõrtöötajate omavahelised seosed reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikatega EL-i liikmesriikides

3.1 Korrelatsioonianalüüsi tulemused

Uurimuse käigus tegime ka katse **korrelatsioonianalüüsi** kasutamiseks sotsiaalsete nähtuste vaheliste seoste uurimisel. Arvutasime *lineaarse korrelatsiooni koefitsiendid* kahe väljatoodud riikide rühma kohta (reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riigid) nii 2008. kui 2012.aastal. Reguleerimata riikide rühmas analüüsisime **8 riigi kasvuosaid** (*Itaalia, Küprose, Rootsi, Sloveenia, Kreeka, Soome, Belgia ja Luksemburgi*). Reguleeritud riikidegrupis aga **9 riigi näitajaid** (*Ühendkuningriigi, Portugali, Hispaania, Madalmaade,*

Iirimaa, Prantsusmaa, Saksamaa, Tšehhi ja Austria). Alljärgnevas tabelis (Tabel 3) on välja toodud *lineaarse korrelatsiooni koefitsendid* mõlema riikidegrupi kohta 2008. ja 2012.aastal.

Tabel 3. Reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riikidegrupi väljaarvutatud lineaarse korrelatsiooni koefitsendid 2008. ja 2012. aastal

Riikide grupp	2008	2012
<p>Reguleerimata riigid (8)</p> <p>IT, CY, SE, SI, LU, GR, FI, BE</p>	k= 0,452	k= 0,952 *
<p>Reguleeritud riigid (9)</p> <p>UK, PT, ES, NL, IE, FR, DE, CZ, AT</p>	k =-0,080	k=0,417

Tabeli legend:

Reguleerimata riigid (8):

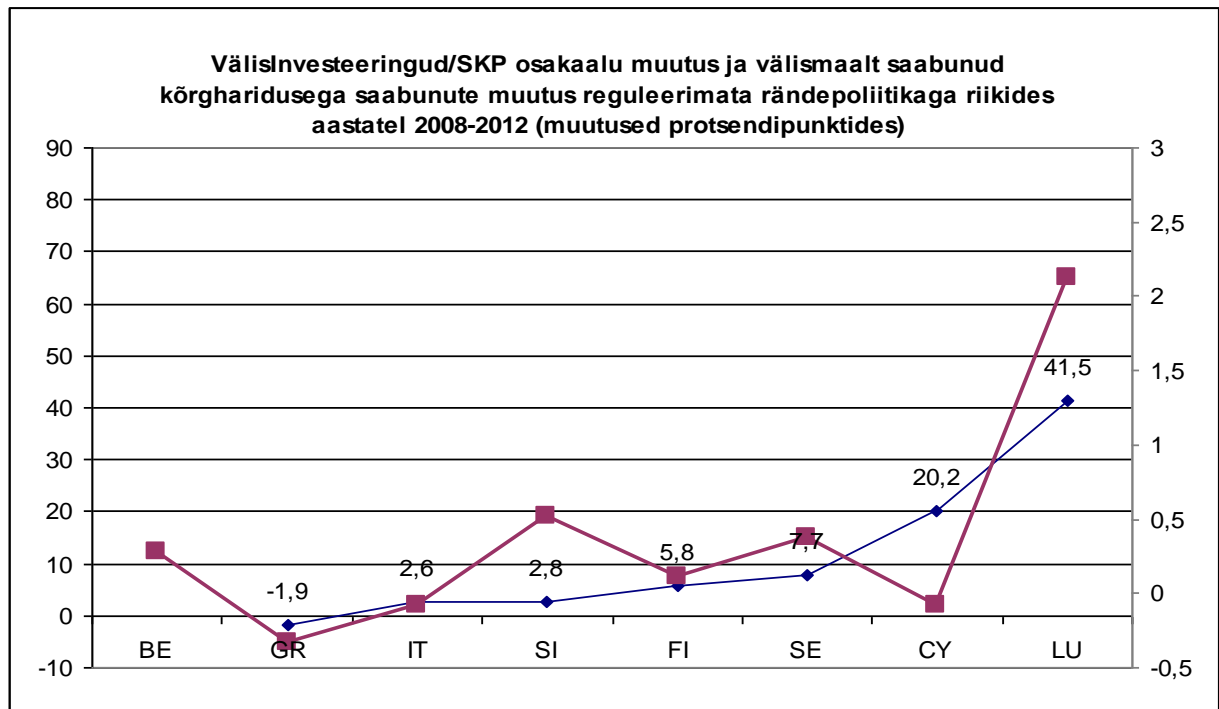
IT - Itaalia, CY - Küpros, SE - Rootsi, SI- Sloveenia, GR – Kreeka, FI – Soome, BE – Belgia, LU – Luksemburg

Reguleeritud riigid (9):

PT – Portugal, UK – Ühendkuningriik, ES – Hispaania, NL – Madalmaad, IE – Iirimaa, FR – Prantsusmaa, DE – Saksamaa, CZ – Tšehhi, AT – Austria

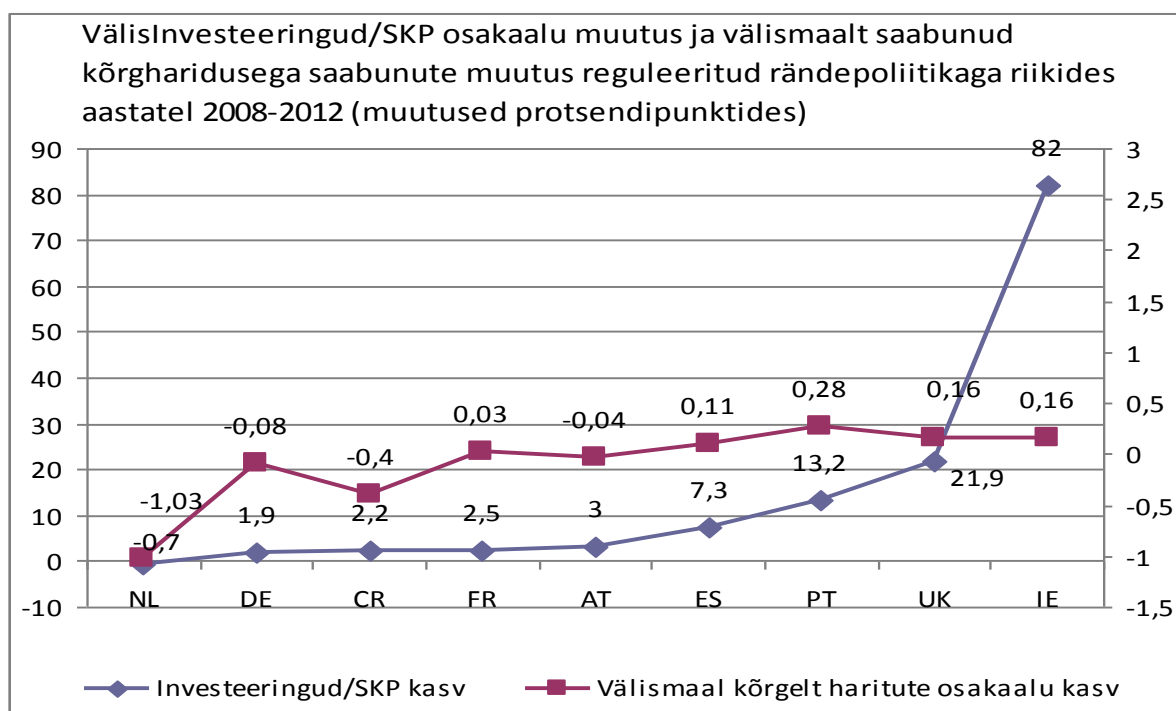
Analüüsitava näitajate vaheliste muutuste paremaks illustreerimiseks on alljärgnevalt toodud ka kaks joonist (Joonis 15 ja Joonis 16). Kasutame siinkohal üksikute riikide võrdlemiseks sellist meetodilist võtet nagu eelpool toodud joonisel reguleerimata rändepoliitikaga riikide kohta aastate 2008 ja 2012 võrdluses. Seejuures oleme *Belgia* välisinvesteeringute muutuse aastatel 2008 ja 2012 arvutusest välja jätnud, sest 2012. aasta investeeringute hulk oli vähenenud 2008. aastaga võrreldes enam kui 75 protsendipunkti võrra ning see muutus lihtsalt ei mahtunud joonisele.

Joonisel 15 esitatud riikides on **väljatöötamata täpsemad regulatsioonid kõrgharidusega spetsialistide riikimeelitamisel** ja muutused aastate kohta lubavad kinnitada, et mõlemad uuritava nähtuse suunad on üsna sarnased. **Sinine joon** viitab välismaiste otseinvesteeringute kasvule, **lilla joon** illustreerib sisserännanud kõrgharidusega töötajate osakaalu kasvu.

Joonis 15. Välisinvesteeringud/SKP osakaalu muutus ja välismaalt saabunud kõrgharidusega saabunute muutus reguleerimata rändepoliitikaga riikides aastatel 2008-2012 (Allikas: Eurostat'i andmetel põhinevate eeltoodud jooniste 1 ja 5 ning 11-12 andmetega läbiviidud korrelatsiooni arvutuste tulemused graafilisel kujul)

Joonisel 15 esitatud **reguleerimata rändega riikide** kohta (kokku 8 riiki) võiks öelda, et teatud sarnase joonega on mõned Euroopa Liidu suuremad liikmesriigid. Näiteks *Itaalias* ja ka *Soome-Rootsis* pole perioodil 2008 kuni 2012 olulist kasvu ei immigrantide riiki saabumise kohta (*lilla graafikujoon*) ega ka otseinvesteeringute lõikes (*sinine graafikujoon*). Väiksemad liikmesriigid (nii *Küpros* kui ka *Luksemburg*, samuti *Kreeka* ja *Sloveenia*) on kas selgelt kasvutrendiga (eriti *Luksemburg* ja *Küpros*) või selgelt tagasihoidlike (ka negatiivsete) otseinvesteeringute kasvutendentsidega. Selgelt tagasihoidlik on aga *Belgiasse* saabunud otseinvesteeringute maht, sest see on viie aasta jooksul vähenenud pea 80%. Immigrante on aastal 2012 perioodi algusaastaga (2008) võrreldes enam saabunud *Luksemburgi* ja *Sloveeniasse*.

Joonis 16. Välisinvesteeringud/SKP osakaalu muutus ja välismaalt saabunud kõrgharidusega saabunute muutus reguleeritud rändepoliitikaga riikides aastatel 2008-2012 (Allikas: Eurostat'i andmetel põhinevate eeltoodud jooniste 6 ja 10 ning 13-14 andmetega läbiviidud korrelatsiooni arvutuste tulemused graafilisel kujul)

Joonisel 16 esitatud riikides (kokku 9 riiki) on **väljatöötatud eraldi regulatsioonid kõrgharidusega spetsialistide riikimeelitamisel**. On selgelt näha, et kui kõrgharitud töötajate uuritavatesse riikidesse sissevoolu kasvutrend on suhteliselt stabiilne (kõikumine ei haara isegi mitte ühte %-punkti), siis välisinvesteeringute kasvule on omane üsna selge kasvutrend – näiteks *Irimaale* saabunud otseinvesteeringute maht kasvas aastate 2008-2012 võrdluses 82% võrra ja *Suurbritanniasse* kasvas otseinvesteeringute maht neil aastatel neljandiku (22%) võrra. Seega pole selgelt väljendatud trendi, et kõrgelt haritud immigrantide vooluga kaasneks ka samasse riiki saabunud otseinvesteeringute kasvu tendents. Teisiti väljendades – nimetatud kasvutendentside avaldumine pole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksiksammudega. Näiteks nii *Suurbritannias* kui ka *Irimaal* on küll kehtestatud kvoodid välismaalt saabunud tudengite õppima asumisele ja õpingutejärgsele töölejäamisele nendes riikidesse, aga vaatamata 2000. aastal kehtima hakanud kvoodile on ikkagi suurenenud noorte vool mõlemasse riiki ja sealhulgas ka äsja kõrgkooli lõpetanud noorte hulgas, sest reeglina kvoodipiirangud ei saa ju keelata nende abiellumist Briti noortega.

Lineaarse korrelatsiooni rakendamisel saadud kõige üldisemaks järelduseks on see, et kõrgharidusega võõrtöötajõu kolmandatest riikidest antud EL riikidesse **sisserände**

regulatsioonide puudumine loob ilmselt suhteliselt head väljavaated otseste välisinvesteeringute kasvuks ja ka vastupidi. *Korrelatsioonikoefitsiendi* kasv perioodil 2008 ja 2012, koefitsendilt 0,452 kuni 0,952-ni kinnitab seda tendentsi üsna veenvalt. Seega saame öelda, et mõlemad uuritavad nähtused on teineteisega otseses seoses - ühe nähtuse kasv toob kaasa ka teise nähtuse selge kasvu. Seejuures aga ei ole võimalik kinnitada, kumb nendest on nähtuse muutuste esmapõhjustajaks.

Väiksema mastaabiga järelduseks on see, et ka **sisserännet reguleerivate riikide grupis** on täheldatav mõlema sotsiaalse nähtuse positiivne koosmõju. Aastal 2012 oli see mõju positiivne, kuid 2008. aastal negatiivse suunaga ja vaevalt nähtav. Kuigi 2012. aastal oli tegemist positiivse mõjuga, peab nentima, et selle ulatus oli reguleerimata rändepoliitikatega riikide koefitsiendist samal aastal ($k=0,952^*$) tunduvalt väiksema mõju ulatusega. Seda näitabki vastav 2012. aasta koefitsient 0,417.

Uuritavate nähtuse vaheliste seoste suuna uurimiseks on ilmselt vajalik laiema nähtusteringi alane uurimistöö, sest mõjutavateks teguriteks võivad osutada ka mõned muud, eelkõige laiema mõjujõuga tegurid. Üheks arvatavaks suuremaks teguriterühmaks võib siinkohal olla ülemaailmse rahandus- ja majanduskriisi toimumine perioodil 2008-2011.

3.2 Kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu rände poliitikate tulevikusuunad Eestis

Alapeatüki 2.7 kontekstis lahkasime välismaiste otseinvesteeringute (VOI) ja kõrgelt kvalifitseeritud võõrtöötajate riigis esindatuse osakaalu vahelisi sõltuvussuhteid valitud EL liikmesriikides 2008. ja 2012.aastal. Läbi andmete kõrvutamise, näitajate osakaalu muutuste hindamise ning korrelatsioonianalüüsi jõudsime järgmiste tulemuseni:

Reguleeritud rändepoliitikatega riikidegrupi kohta (kus analüüsiti 9 riiki - *Portugali, Ühendkuningriiki, Hispaaniat, Madalmaad, Iirimaad, Prantsusmaad, Saksamaad, Tšehhi ja Austriat*) tehtud kõige üldisema järelduse kohaselt **ei ole selgelt väljendatud trendi, et kõrgelt haritud immigrandide vooluga kaasneks ka samasse riiki saabunud otseinvesteeringute kasvu tendents**. Andmete analüüsi tulemusena jõudsime järeldusele, et nimetatud kasvutendentside avaldumine pole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksiksammudega. Sellest hoolimata oli reguleeritud rändepoliitikatega riikide grupis täheldatav mõlema sotsiaalse nähtuse positiivne koosmõju. Täheldasime aga (*korrelatsiooni koefitsientide võrdlusel*) ka seda, et mõju ulatus oli reguleerimata rändepoliitikatega riikide mõjuulatusest samal aastal tunduvalt väiksem. Aastakäikude (2008 ja 2012) andmete kõrvutamisel leidsime, et 9-st antud grupis analüüsitud riigist 5-s (*Portugalis,*

Ühendkuningriigis, Hispaanias, Madalmaades ja Iirimaa) ei täheldatud võrreldavate näitajate nihkumisel samasuunalisi muutusi. Samasuunalist tõusutendentsi täheldati 9-st riigist 4-s (*Prantsusmaal, Saksamaal, Tšehhis ja Austrias*).

Reguleerimata rändepoliitikatega EL liikmesriikide kohta (analüüsiti 7 riiki - *Itaaliat, Küprost, Rootsit, Sloveeniat, Kreekat, Soomet ja Belgiat*) väljatoodud muutused vaatluse all olevatel aastatel (2008 ja 2012) lubavad kinnitada, et mõlemad uuritava nähtuse suunad on üpriski sarnased. Seeläbi saame öelda, et kõrgharidusega võõrtöötajate kolmandatest riikidest nimetatud EL riikidesse sisserände regulatsioonide puudumine loob ilmselt suhteliselt head väljavaated otseste välisinvesteeringute taseme kasvuks ja ka vastupidi. Eelnevalt väljaarvutatud *korrelatsiooni koefitsendi* kasv ajaperioodil 2008 ja 2012 on antud väitele kinnituseks. Selle varal **võime järeldada mõlemad uuritavad nähtuse omavahelist otsest seost**. Ühe nähtuse kasv toob kaasa ka teise nähtuse selge kasvu, **kuid pole võimalik kinnitada, kumb nendest on nähtuse muutuste esmapõhjustajaks**. Aastakäikude andmete kõrvutamisel leidsime, et 7-st riigist 3-s (*Itaalias, Küprosel ja Belgias*) ei täheldatud antud näitajate kõikumisel samasuunalisi muutusi. Võrreldavate näitajate samasuunalisi muutusi täheldati 7-st riigist 4-s (*Rootsis, Sloveenias, Kreekas ja Soomes*). Kolmes neist märgati analüüsitava näitajate paralleelset tõusu. Ühes (*Kreekas*) aga täheldati mõlema uuritava näitaja samasuunalist langust (ka samasuunaline langus viitab näitajate mõju potentsiaalsele omavahelisele sõltuvusele).

Tehes koondjäreldotsi väljatoodud andmete põhjal kõrgharidusega võõrtöötajate riigis esindatuse ja VOI taseme teineteisele osutatavast mõjust peame nentima, et nimetatud näitajate omavaheliste sõltuvussuhete analüüsimine osutus keerukamaks, kui see esialgu paistis. Takistuseks sellel teel oli statistikaandmete lünk, mis tekkis kõrgharidusega võõrtöötajate osakaalu suhtes 2009-2011 aastatel. Üheks arvatavaks suuremaks teguriterühmaks võib siinkohal olla ülemaailmse rahandus- ja majanduskriisi toimumine perioodil 2008-2011. Nimetatud statistika ei ole sel ajavahemikul kättesaadav ning riikide puhul, kes on siiski mingid näitajad esitanud, on tegu väga madala usaldusväärsusega informatsiooniga (võrdlemine ei annaks tõsiseltvõetavaid tulemusi). Vastavate andmete puudumise tõttu osutus analüüsitava statistika hulk eeldatust üle poole võrra väiksemaks ning ei võimalda teha üldisi kindlapõhjalisi järeldusi. Samuti oli ka analüüsitava riikide hulgas päris mitu maad (*Soome, Sloveenia, Luksemburg ja Kreeka*), kelle kõrgharidusega võõrtöötajate osakaalu näitaja puhul viidati madalama usaldusväärsusega informatsioonile. **Läbitöötatud 16 EL liikmesriigist** täheldati vaadeldavate näitajate omavahelist potentsiaalset sõltuvussuhet pooltes (8 riigis - *Prantsusmaal, Saksamaal, Tšehhis, Austrias,*

Rootsis, Sloveenias, Kreekas ja Soomes). Nimetatud näitajate omavaheline sõltuvussuhe jäi aga küsitavaks samuti pooltes uuritud riikides (8 riigis - *Portugalis, Ühendkuningriigis, Hispaanias, Madalmaades, Iirimaal, Itaalias, Küprosel ja Belgias*). Uuritud kahe näitaja vahelisi samasuunalisi muutusi täheldati rohkem **reguleerimata rändega** EL-i liikmesriikides (sisserände regulatsioonide puudumine loob tõenäoliselt suhteliselt head väljavaated välismaiste otseinvesteeringute taseme kasvuks ja ka vastupidi). Mõlema nähtuse positiivne koosmõju oli täheldatav ka **reguleeritud rändega** EL-i liikmesriikides, kuid lineaarse korrelatsioonianalüüsi tulemusena oli näha, et mõjuulatus nimetatud riikidegrupis oli reguleerimata rändega riikidegrupi omast tunduvalt väiksem. **Andmete analüüsi tulemusena jõudsi järeldusele, et nimetatud kasvutendentside avaldumine pole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksiksammudega. Analüüsitava ajaperioodi kitsuse tõttu ei ole saadud võrdlus- ja analüüsitulemuste põhjal võimalik teha tõsikindlaid järeldusi ning kõige üldisema lõpptulemusena saame väita, et uurimise all olevate nähtuse vaheliste seoste suuna kindlaksmääramiseks on vajalik laiemat nähtusteringi ja ajaperioodi hõlmav uurimistöö.**

Eesti andmeid ülaltoodud statistikaanalüüsi kaasatud ei ole. Eestisse 2008-2012.aastatel saabunud välismaiste otseinvesteeringute taseme kohta käivad usaldusväärsed andmed tõime välja alapeatükis 2.3, kus käsitlesime VOI osakaalu reguleerimata rändepoliitikatega EL liikmesriikides. Kõrgelt kvalifitseeritud tööjõudu puudutavad andmed on aga nii Eesti kui ka paljude teiste EL liikmesriikide puhul väga madala usaldusväärsusega. Eesti kohta käivad kaheldava taustaga andmeid kasutati küll *EMN Focussed Study 2013, Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals, Estonian National Report*'is, kuid nimetatud andmete sisuline pool muudab pildi äärmiselt ebausaldusväärseks. Nimelt, vaadeldes Eesti kohta 2008-2012. aastatel välja toodud võõrtööjõu näitajate sisulist külge, on ka *Estonian National Report*'is viidatud sellele, et analüüsides kolmandatest riikidest pärit kõrge kvalifikatsiooniga töötajate osakaalu *ISCO klassifikatsiooni kohaselt*, tuleb silmas pidada olulist asjaolu - Eesti kohta välja toodud arvnäitajad sisaldavad nii **uusimmigrante** kui ka **Nõukogude Liidu päritoluga immigrante**. Neid viimatinimetatuid loetakse kolmandate riikide kodanikeks küll Euroopa Liidu seadusandluse järgi, kuid samuti loetakse neid ka Eesti alalisteks ja pika-ajalisteks elanikeks (peamiselt Vene Föderatsiooni kodanikud). Et pole võimalik eristada nn kõige hilisema migrantide põlvkonna ja varasemal ajal - 1960-1990 aastatel - Eestisse saabunud migrantide arvu, siis pole võimalik välja tuua antud näitajate täpset ja usaldusväärset alajaotust ISCO kategooriate kohaselt. Nimelt see fakt moonutabki meie arvates välismaiste otseinvesteeringute taseme ning kõrgharidusega

võõrtöötajate osakaalu vaheliste suhete analüüsimise tulemusi Eesti kontekstis. (EMN Focussed Study 2013, 12)

Eesti kuulub nende EL liikmesriikide hulka, kus puuduvad väljatöötatud kõrgharidusega võõrtöötajatele suunatud rändepoliitika meetmed. Kõrgelt haritud võõrtöötajate sisserände soodustamine poliitilise eesmärgina on seni sõnastatud peamiselt üldise rändepoliitika osana – nimelt on Eestis rändepoliitika ühe aluspõhimõttena sätestatud Eesti majandusele oluliste oskustega välismaalaste eelistamine ning selliselt toimubki tippspetsialistidele ja erioskustega töötajate töölemeelitamine ettevõtete tasemel. Eestis toimib kõrgharitud töötajate otseste regulatsioonide puhul seda asendav osaline reguleerimise praktika (sisuliselt aga toimub tihti puru silmaajamine).

EL riikide puhul, kel endal vastavad poliitikad puuduvad, reguleerib kvalifitseeritud tööjõu rännet peamiselt *EL sinise kaardi direktiiv*. Millised on seosed **Eesti** ja *EL sinise kaardi* vahel? Sinine kaart on elamisluba töötamiseks, mis antakse välismaalasele elamiseks ja töötamiseks Eestis kõrget kvalifikatsiooni nõudval ameti- või töökohal. Seejuures nõutakse tööandjalt Töötukassa luba. Kõrgem kutsekvalifikatsioon, mis on nõutav EL sinise kaardi taotlemiseks, on kvalifikatsioon, mille omandamiseks ettenähtud nominaalne õppeaeg on vähemalt kolm aastat ja mida tõendab kõrgharidust kinnitav dokument, või vähemalt viieaastane erialase töö kogemus. Välismaalase kvalifikatsiooni vastavust nõuetele hinnatakse enne, kui välismaalane esitab EL sinise kaardi taotluse. (Juriidiline büroo Marhena kodulehekülg 1992)

Eesti rändepoliitika kvalifikatsiooni arvestav selektiivsus peegeldab suuresti tänast tööturu struktuuri. **Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM)** poolt koostatud **tööjõuvajaduse prognoosi** kohaselt kasvab lähiaastatel hõivatute arv peamiselt suuremat lisandväärtust loovates valdkondades nagu seda on *info- ja sidesektor, masina- ja elektroonikatööstus, teadus- ja insenerialane tegevus*. Eesti rändepoliitikat iseloomustab nõudluspoolne ehk tööandja juhitud (*employer-led*) lähenemine, mis võimaldab tööandjal palgata töötajaid ettevõtte vajadustest lähtuvalt. Välismaalasega töösuhte loomiseks peab tööandja taotlema Eesti Töötukassalt luba, mille saamiseks on tal vaja tõestada, et ta pole võimeline leidma sobivat kandidaati Eesti ega teiste EL-i liikmesriikide kodanike seast. Tööandja peab muuhulgas esitama dokumendid soovitud töötaja töökoha täitmiseks nõutava kvalifikatsiooni, hariduse ja töökogemuse kohta. (Rozeik 2014, 2)

2013. aasta septembrist jõustunud **välismaalaste seaduse muudatustega** lihtsustati välisriigi tippspetsialistide, teadlaste ja õppejõudude Eestis tööle võtmist. Seadusemuudatuse tulemusel võib välismaalane ajutiselt (kuni 6 kuud) tööle asuda alates sellest päevast, kui

tööandja on välismaalase Eestis töötamisest **Politsei- ja Piirivalveametit** teavitanud. Hiljem saab võõrtööline minna lühiajaliselt töötamiselt üle töötamisele elamisloa alusel lihtsustatud korras. Välismaalaste seaduse muudatustega lihtsustasid ka Eesti haridus- või teadusasutuses töötavale välismaalasele seni kehtinud nõuded. Näiteks ei pea sama tööandja juures ametiposti vahetav õpetaja, õppejõud või teadlane enam uut elamisluba hankima. Lubatuks muudeti ka välismaalase töötamine mitme tööandja juures. Soodustamaks otsust Eestisse tööle asuda, on lühiajaliseks töötamiseks viisa saanud välismaalaste pereliikmetel võimalus elamisluba taotleda samuti lihtsustatud korras. Ettevõtluse ja *start-up*'ide stimuleerimiseks loobuti elamisloa ettevõtluseks andmisel vähemalt 65 000-eurose kapitali nõudest tingimusest, et ettevõtte on olnud Eestis registreeritud vähem kui 12 kuud ja alustab tegevust riigi või erainvesteeringu toel. (Rozeik 2014, 2)

2009. aastast alates on saanud kolmandate riikide kodanikud osaleda **Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse (MISA)** ning **Tallinna Ülikooli** koostöös välja töötatud *kohanemisprogrammis*, mille raames luuakse sisserännanutele võimalused omandada Eesti ühiskonnas toimetulekuks vajalikud oskused ja teadmised. Välismaalaste seaduse kohaselt hakatakse lähiaastatel suunama kõik tähtajalise elamisloa saanud välismaalased Politsei- ja Piirivalveameti poolt osalema kohanemisprogrammis, kuid senine integratsioonipoliitika kedagi lõimumise soodustamiseks ettenähtud kursustel osalema ei kohusta. (Rozeik 2014,2)

2014. aastal allkirjastatud määruse kohaselt on Eestisse elama asuvatel välismaalastel võimalus edaspidi osaleda sisseelamist toetavas *kohanemisprogrammis*, mille tulusus teiste riikide praktika kohaselt seisneb selles, et mida kiiremini ja edukamalt sisserändaja uues riigis kohaneb, seda suurem on tema panus uue elukohariigi arengusse. Kohanemist toetavate teenuste puudumine võib tähendada ühiskonnas isolatsiooni jäämist, kuna puuduvad eeldused edukaks osalemiseks tööturul, elukestvas õppes ning ühiskonnas laiemalt. (Siseministeerium 2014) Kohanemisprogrammi planeerides on siseministeerium aluseks võtnud haridus- ja teadusministeeriumi ja majandusministeeriumi prognoosid vajatava töö- ja haridusrände osas. Vastavalt **Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) koostatud tööjõuprognosile aastani 2020** on järgnevatel aastatel Eestis vaja kokku 23,1 tuhat tippspetsialisti ehk siis keskmiselt 2570 inimest aastas. Kui aga vaadata reaalseid rändemahte, siis Politsei- ja Piirivalveamet väljastas aastatel 2010–2012 keskmiselt 3061 tähtajalist elamisluba aastas kolmandate riikide kodanikele ning Eestis registreeris oma elukoha ja omandas elamisõiguse viieks aastaks keskmiselt 2039 EL-i kodanikku aastas. Seega saab öelda, et siiani on võõrtööjõu vajadus ja sisseränne üldjoontes kokku langenud ning reaalne on sarnaste rändemahtude jätkumine ka lähitulevikus. (Koorits, Delfi 2014)

Rääkides viimastest sisserände-alastest arengutest, sai hiljuti kinnitatud **välisspetsialistide Eestisse kaasamise tegevuskava aastateks 2015–2016**, mille eesmärk on terviklik ja süsteemne lähenemine nii välisriikide kui mujal elavate Eesti spetsialistide hõlmamiseks Eesti majanduse arenguks. MKM'i majandusarengu osakonna ettevõtlusvaldkonna juhi Piret Treibergi sõnul on Eesti ettevõtete arengut enim takistavaks teguriks kvalifitseeritud tööjõu puudus ning nii elanikkonna vähenemine kui ka vananemine seavad tööjõu pakkumisele täiendavad piirangud. See teeb möödapääsmatuks vaadata töökäte otsimisel ka piiri taha ning mõelda sellele, kuidas Eesti majanduse jaoks olulistesse valdkondadesse välisspetsialistide värbamine saaks toetada meie riigi üldist arengut. (MKM kodulehekülg 2015)

Eesti senist talendipoliitikat ei ole ühise tegevuskavana koordineeritud: erinevad ametiasutused ja organisatsioonid on küll talentidega tegelenud, kuid see tegevus on olnud omavahel kokku leppimata. Sel põhjusel ei ole seni välisspetsialistide täit potentsiaali Eesti majanduse hüvanguks ka õnnestunud realiseerida. Tegevuskava koostamine on esimene talendipoliitika elluviimise algatus, mis tuleneb Eesti konkurentsivõime kavast „Eesti 2020“ ja Eesti ettevõtluse kasvustrateegiast 2014-2020. Hiljuti vastuvõetud kavas väljatoodud tegevused peaksid aitama arendada Eesti kui töötamise sihtriigi mainet, lihtsustada spetsialistide leidmist, värbamist, sisserännet, tööle asumist ja kohanemist, seda nii ettevõtjate kui tööjõu puhul. Tegevuskava sihtrühmadeks on Eesti tööandjad kui potentsiaalsed välistööjõu värbajad, organisatsioonid, kes pakuvad välisspetsialistidele teenuseid, Eestis õppivad välistudengid, väljaspool Eestit elavad kodanikud ning välisriikide spetsialistid, kel on sellised oskused ja teadmised, mida Eesti tööjõuturul napib. (MKM kodulehekülg 2015)

Sel aastal siseministeeriumi jaoks valminud „**Sisserändajate profiilide uuringus**“ (2015) vaadeldi Eestisse 2009-2014 aastatel sisserännanuid ning nende sobivust Eesti tööjõuvajadusega. Eestisse tuli perioodil 2009-2014 tähtajalise elamisloa alusel kokku 16 878 kolmanda riigi kodanikku. Nimetatud ajaperioodil moodustasid kõrgharidusega sisserändajad ligi poole (46%) kõikidest sisserändajatest. **MKMi tööjõuprognosi kohaselt on aastaks 2022** praegusega võrreldes suurim vajadus inimeste järgi, kes on *oskustöölised (48%) ning kõrgelt kvalifitseeritud töötajad (43%)*. Prognoositud *lihttöölise osakaal* kogu tööjõuvajadusest aastaks 2022 on 9%. Aastate 2009-2014 sisserändest moodustasid kõrgharidusega kolmanda riigi kodanikud 61%, oskustöölised 38% ja lihttöölised u. 1%, seega laias plaanis vastab tänane sisserändajate kvalifikatsioon prognoositavale tööjõu nõudlusele. MKMi tööjõuvajaduse prognoosi kohaselt on suurema tööjõuvajadusega ametialad *mootorsõidukite juhid, loodus- ja tehnikateaduste spetsialistid, äri- ja haldusala*

spetsialistid, erinevate tegevusalade juhid, müüjad, metalli- ja masinatööstuse oskustöötajad, pedagoogika tippspetsialistid, tervishoiu spetsialistid, ehitustöölised, isikuteenindajad. Seniste sisserännanute oli kõige suurem osakaal *metallitööstuse ja masinaehituse oskustöötajatel (19%), õigus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonna tippspetsialistidel (14%), info- ja kommunikatsiooni spetsialistidel (9%) ning äri- ja haldusala juhtidel (9%).* Kui vaadelda ametialasid detailsemalt, siis tekib ebakõla tuleviku tööjõuvajaduse ja seniste sisserändajate ametialade vahel. Eesti tööturule vajatakse kõige enam **keskaste-spetsialiste**, samal ajal kui meie riiki tulevad pigem **tippspetsialistid**. Eesti tööturul oli samuti nõudlus oskustöötajate järgi, mida peegeldab ka sisserändajate ametialane profiil (oskustöötajad moodustasid 28% Eestisse elama asunud sisserändajatest). Eestisse seni elama asunud sisserändajate kvalifikatsioon peegeldab riigi sisserände poliitikat kõrgelt kvalifitseeritud töötajate osas ning tööandjate nõudlust oskustööjõu järele. (Asari, Maasing, Luik 2015)

Tartu ülikooli teadlaste poolt läbi viidud uuringus „**Teadlase karjäär Eesti rahvusvahelises taustsüsteemis**“ kaardistati Eestis teadlaste karjääri edendavaid ja piiravaid tegureid. Uuringust selgus tõsiasi, et akadeemilistele doktorantidele ei jagu tööd ning tõdeti, et erasektoris on rohkem tööd magistrakraadiga inimestel. Tegu ei ole ainult väikese elitaarse rühma probleemiga, sest praegune **teadmispõhine majandus**, mille **poole** peaks vähemalt ideaalis liikuma ka Eesti, vajab teadlaste panust üha rohkem. Sellest olenemata PhD kraadi mitte üksnes ei väärtustata, vaid see võib tööturul lausa takistuseks saada. Akadeemilises keskkonnas karjääri tehes on doktorikraad paratamatu, aga erasektoris on olukord sageli teine. Eesti andmetel võib välja tuua selle, et erasektoris on doktorikraadiga teadlasi üldjuhul alla 10%, mis on oluliselt vähem kui magistrakraadiga isikute hulk. Alates aastast 2007 kuni aastani 2013 on Eesti erasektoris teadus- ja arendustegevuses hõivatud magistrakraadiga töötajate arv proportsionaalselt ning järjepidevalt tõusnud. Kui 2007.aastal moodustas see töötajate koguarvust 19%, siis 2013.aastaks oli see kasvanud 32%-ni (kolmandik töötajate koguarvust). Doktorikraadiga isikute osakaalu tõus on olnud samas sektoris aga üpriski tagasihoidlik – 2007.aastal moodustasid PhD kraadi omavad isikud erasektoris hõivatute koguarvust vaid 7% ning 2013.aastaks oli nende osakaal tõusnud vaid 2% ulatuses (9%-ni). (Eesti Päevaleht 2015)

Nii antud uuringu kui ka väljatoodud „Sisserändajate profiilide uuringu“ põhjal peab tõdema, et meie riiki sisserändajate profiilid ei ühti kahjuks reaalse tööjõuvajadusega. Meil ei vajata kõrgharitud (doktorikraadiga) spetsialiste veel kuigi suurel määral. Sisserändajate hulgas on suurim osakaal *tippspetsialistidel*, samal ajal kui meie riik vajaks tegelikult **keskaste-spetsialiste**. **Teadmisühiskonda** iseloomustab teaduse ja ettevõtluse tihe

lõimumine, mida ka Eestis viimastel aastatel üha enam propageeritakse. Tegelik tööturu olukord ning tööjõuvajadus illustreerivad aga seda, et Eestis on ühiskonna üleminek teadmishiskonnale veel poolik. Samal ajal, kui meie riiki siseneb järjepidevalt meile reaalsuses mittevajamineva kvalifikatsiooniga inimesi, lahkuvad Eestis ettevalmistatud tippspetsialistidest doktorikraadiga noored kodumaalt, et mujal ülikoolides tööd ning rakendust leida. Kuhu suunas aga sellises olukorras liikuda? Norras on viimastel aastatel (alates aastast 2012) rakendatud avaliku sektori ning doktorantide kokkuviiimist, et selliselt kohaliku tasandi probleemidele lahendust leida (Eesti Päevaleht 2015). Eestis siiski seda ei soosita ja igal pool on kaotatud avaliku sektorid ametnikele kraadi eest kohustusliku lisaraha maksmine (seda võib teha, kuid see pole kohustuslik). Samas aastatel 1996-2014 see lisatasu (ligikaudu 20%) ikkagi kehtis (nt Riigikogu Kantseleis).

Ülaltoodu põhjal võiks öelda, et Eestis valitseb immigratsiooni teel saabuva töötajaskonna suhtes hämmastavalt ebakriitiline hoiak - immigratsioonis nähakse kui Eesti päästerõngast tööjõupuuduse kütkest, kuid lähtuvalt tegelikest tööjõuvajaduse prognoosidest, sisserändajate profiilide uurimisest ja vastavusest meie reaalse tööjõuvajadusega, meie enda riigi rakendusega doktorikraadi omanike väljarände ning ligikaudu 40 000 töötut (keda saaks piisava tahtmise korral kindlasti rakendada) vaatepunktist lähtudes ei ole immigratsiooni teel tööjõupuuduse leevendamine üldsegi nii objektiivne hädavajadus, kui mõningal juhul tundub. Kui mõelda viimastel aastatel hoogu saanud trendile, mille kohaselt on jätkusuutliku ning püsiva, innovatsiooni ja teaduse arenguga sammupidava majanduskasvu tagamiseks vaja tähelepanu pöörata eelkõige kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu sisserände suurendamisele ning edendamisele, tekib küsimus, kas see on parim lahendus kõigi riikide jaoks.

Väljatoodud uuringute ja prognooside põhjal on sisserändajate profiilid meie tööjõuvajadusega mõneski osas vastuolus ning samas on meie riigis ikka veel ligikaudu 40 000 inimest, kellele rakendust seni leitud ei ole. Paljud majanduskriisi ajal töö kaotanud inimestest ei ole senini kodumaal tööd leidnud ning suur osa neist on suundunud tööotsingutel välisriikide, eelkõige Soome poole. Sotsiaalministeeriumi hinnangul 2011.aastal ligi 21 600 inimest, kes kirjade järgi elasid ja töötasid Eestis, tööl tegelikult välismaal. Ilma selle võimaluseta oleks Eesti 2011.aasta töötusemäär 12,5 asemel olnud 15,6%. (Postimees 2012)

Kurb tõsiasi on see, et nii töötus kui tööjõupuudus käivad Eestis hetkel käsikäes. Eesti viie erakonna esindajate poolt selle aasta alguses peetud infotehnoloogia debatil "Eesti infoühiskond 2020" kujunes keskseks küsimuseks, kuidas saavutada infotehnoloogia valdkonnas edu vaid 1,3-miljonise rahvaarvu juures. Ka poliitikud tõdesid tööjõu nappust. Debati üheks olulisemaks üksmeelseks punktiks oli infotehnoloogia valdkonna haridusele

suunatavate ressursside suurendamine, kuna infotehnoloogia valdkonnas on esimeseks probleemiks inimkapital – seda nii erasektoris kui ka riigisektoris. Praeguselt uult valitsuselt oodatakse konkreetseid tegusid ressursside suurendamiseks IKT hariduses ning kindlasti ka seda, et IT-kompetentsid leviksid kõikjale majanduses. Tööjõupuuduse teemade lõikes ei pandud kätt ette küll ka välismaalaste riiki meelitamisele, kuid selles osas leiti olevat vajalik astumine ühte sammu ülikoolidega, et sedakaudu vajaliku kvalifikatsiooniga inimesi Eestisse tuua. Poliitikute debati korraldas Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, mis ühendab valdkonna ettevõtteid ning arendab nende koostööd Eesti suundumisel infoühiskonda. Eesti IKT sektoris töötab ligi 20 000 inimest ja sektori käive on rohkem kui 3,6 miljardit eurot. (Delfi 2015)

Nii, nagu juba eelpool selgus, on viimase ajal üheks päevakajaliseimaks teemaks kujunenud vaba tööjõu saadavalolek. Statistikaameti andmetel kiirenes hõive aastakasv eelneva kvartali 1,3%-lt 2,3%-le. Töötuse määr langes samal ajal 6,3%-le, mis on viimase kümnendi keskmisest tasemest märksa madalam. Tööandjate jaoks muutus vaba tööjõu ressurss järjest napimaks ning töötajate hoidmiseks ja värbamiseks tuli maksta palgakuludeks varasemast suurem osa loodud lisandväärtusest, mistõttu kasumid kahanesid. Majanduskasv kiirenes peamiselt rohkema tööjõu rakendamise tõttu ning vaid vähesel määral suurema tööviljakuse toel. Kuna aga meie tööealine elanikkond pidevalt väheneb, pole selline kasv pikema aja jooksul võimalik. Suur erinevus Eesti ja Põhjamaade tööviljakuse vahel näitab aga seda, et töötajate teadmistesse ja oskustesse investeerides saab kasvuvõimalusi märgatavalt suurendada. (Äripäev 2015)

Eesti tänases olukorras ongi oluline pöörata tähelepanu just teadmistesse ning oskustesse investeerimisele. Ühe võimaliku lahendusena saab nii tööjõupuuduse kui ka töötuse leevendamisel näha nii töötute kui ka välismaale paremat elu otsima läinud Eesti kodanike ümberõpet. 2012.aasta andmete kohaselt ei ole Eesti võrreldes teiste riikidega töötute ümberõppeks ja konkurentsivõime tõstmiseks oluliselt panustanud: kulutused aktiivsele tööpoliitikale on läbi aastate olnud OECD riikide keskmisest mitu korda väiksemad ja seni eraldatud raha taga on osaliselt hoopis **Euroopa Sotsiaalfond**. Töötuse kõrgmomendil 2010. aastal kulutas Eesti aktiivsele tööpoliitikale ligi 0,2 protsenti SKTst (OECD keskmine 0,7), suhtarv oli sama ka 2011.aastal. Kordades enam ei panusta aktiivsele tööpoliitikale mitte ainult rikkad ja ülikõrge hõivega riigid nagu *Taani* (1,9 protsenti SKTst), vaid ka Eestile sarnasema elatustasemega *Poola*, *Ungari* ja *Sloveenia* (0,6–0,7 protsenti). (Postimees 2012)

Olemasoleva tööjõu ümberõppe ideed on soosinud ka Kitman Thulema ASi osakonnajuhataja Herki Hälvin, kes Äripäevale kirjutatud aramusloos käis välja idee

riigistipendiumiga õppeprogrammide loomiseks väljarännanutele, kes soovivad Eestisse naasta. **Ümberõppe kasumlikkus Eesti riigile seisneks väga mitmes aspektis** – eelkõige lahendataks sellega kvalifitseeritud tööjõu puuduse probleem, kuid selle kõrval on positiivseteks aspektideks veel ka riigile ja kohalikele omavalitsustele laekuva tulumaksu märgatav suurenemine, lõhkiste perekondade ärahoidmine nii siin-kui sealpool Soome lahte, Eesti lastele emakeelse hariduse tagamine, Eesti kui odava tööjõuga riigi maine asendamine IT-riigi kuvandiga kogu Euroopas ning Eesti naistele võrdväärsemate kaaslaste tagamine (nimelt on Eurostat'i 2012. aasta uuringu järgi vanusegrupis 30-34 kõrgharidusega naiste osakaal 50% ja meeste osakaal 28%). (Hälvin, Äripäev 2015)

USA mittetulundusühingu *The Social Progress Imperative* uuringust selgus, et võttes arvesse SKP-d ning sotsiaalset arengut, on Eesti maailma 19. heaoluriik. Edetabeli koostamisel arvestati **inimeste põhivajadusi** (toit ja elementaarne arstiabi, vesi ja hügieen, peavari, indiviidi ohutus), **heaolu alustalaid** (ligipääs elementaarsetele teadmistele, ligipääs informatsioonile ja kommunikatsioonile, tervis ja heaolu, ökosüsteemi jätkusuutlikkus) ja **võimalusi** (inimõigused, inimvabadus ja -valikud, tolerantsus ja arvestatavus, ligipääs kõrgemale haridusele). 2014. aasta sotsiaalarengu indeksi edetabeli TOP40-s kuulus **Eestile** 19. koht. Meie naaberriik *Soomele* kuulus antud edetabelis koht nr.8. *Läti* platseerus edetabelid 31. ja *Leedu* 33. kohale. Eesti idanaaber *Venemaa* oli nimekirjas 132-st riigist 80. kohal. (Äripäev 2014)

Olenemata Eesti tunnustatud heaolutasemest ning usaldusväärsest keskkonnast on riigis siiski täheldada suurt väljarännet. Eesti kodakondsusega inimesi loendati viimasel rahvaloendusel erinevates riikides kokku ligi 60 000. Kõige suurem osa neist elab *Soomes* – viimase loenduse andmeil veidi üle 29 000. Riikide rahvaloenduste andmeil elab üle 1000 Eesti kodaniku veel *Suurbritannias*, *Saksamaal*, *Rootsis*, *Norras*, *Iirimaal* ja *Taanis*. Välisriigis elavad enamasti parimas tööeas inimesed – nii on näiteks *Itaalias*, *Norras*, *Rootsis*, *Saksamaal* ja *Soomes* üle 40% seal elavatest Eesti kodakondsusega inimestest vanuses 30–49. Üksjagu on aga ka riike, kus rohkem elab nooremaid eestlasi - nii näiteks moodustavad 15–29-aastased noored *Inglismaa*, *Taanis* ja *Prantsusmaal* 40% kõigist seal elavatest Eesti kodakondsusega inimestest. (Noorte mujal elamine võib olla aga tihti seotud välisriigis õppimisega.) (Teder, Postimees 2015)

Välismaal elavate eestlaste suurest osakaalust olenemata tundub siiski, et rohelisema rohu otsimine mujalt kui kodumaalt ei pruugi tähenda alati ka selle leidmist. Eesti **Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS)** tellitud internetiküsitluse vormis läbi viidud küsitlusuuringus (aprill 2015) analüüsiti Eestis elavate soomlaste rahulolu meie riigi ja nende

koduriigi *Soome* võrdlusena. Küsitlusele vastas kokku 287 Eestis elavat soomlast vanuses 20-70 aastat. Küsitluse kõige imekspandavamateks tulemusteks olid netopalka ja ostujõuga seonduvad näitajad - nimelt hindas 42% Eestis töötavatest soomlastest enda netopalka märkimisväärselt suuremaks ja 11% mõnevõrra suuremaks sellest, mis neile peale maksude maksmist *Soomes* kätte jäi. 20% hindas olukorda samaväärseks ning 27% arvates on Eestis kätte jääv rahasumma nende koduriigiga võrreldes väiksem. Ostujõudu hindasid paremaks lausa 74% Eesti soomlastest. Sissetulekute tase on Eestis töötavatest soomlastest tõusnud rohkem kui pooltel ning samaks on jäänud see 27%-l. (Ärileht/Delfi 2015) Uuringu tulemuse muudab üllatavaks see, et eelnevalt väljatoodud välismaal elavate eestlaste osakaalu järgi on just *Soome* eestlaste pool enim sisserännatavaks riigiks. Eesti kodakondsusega inimesi elab *Soomes* viimastel andmetel üle 29 000 ning eeldatavasti on suur enamus neist sinna suundunud just tööpuuduse või kõrgema töötasu saamise ja parema elujärje lootuse eesmärgil.

Meie riigis valitseb immigratsiooni teel saabuva töötajaskonna suhtes hämmastavalt ebakriitiline hoiak. Hinnates Eesti rändepoliitikaid ning võimalikke tulevikumuutusi selles valdkonnas, peab nentima, et Eesti suuruse, praeguse sisserände osakaalu ning sisserändajate tausta kohaselt ei vajaks meie riik eraldiseisvaid süsteemseid poliitikameetmeid kõrgelt kvalifitseeritud võõrtööjõu ligimeelitamiseks. Eestisse sisserändajate hulgas on hetkeseisuga rohkem *tippspetsialiste*, kui *keskmisel tasemel kvalifitseeritud töötajaid*, keda meie riik tegelikult vajaks. Samas on meie enda riigi doktorikraadiga noored, kes akadeemilises keskkonnas rakendust leidnud ei ole, kas töötud, või otsinguteedel välismaale suundunud. Kindlasti ei peaks me rahvusvahelistumist laitma ning selle propageerimine teatud määral on ühiskonna arengu seisukohalt vajalik, kuid enne välisabi otsimist tuleks siiski rakendust leida oma enda kodumaisele ressursile. Nii 40 000 töötut eestlaste kui ka välismaal lihttööd tegevate Eesti kodanike **ümberõppe propageerimine, hariduslike võimaluste soodustamine, arendamine ja neisse investeerimine** aitaks suure tõenäosusega vähendada ka meie tööjõuturul valitsevat tööpuudust ning parandada eelisseisus meie oma inimeste elujärge.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli leida vastust uurimisküsimusele, kas kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu sissevoolu soodustamine kui poliitikameetme rakendamine elavdab nimetatud suunas liikuva riigi majandust ning kas asjatundliku võõrtööjõu riigis esindatus kujuneb Eesti majandusliku konkurentsivõime kasvus võimalikuks abistavaks suunaks. Eesmärgi saavutamiseks oli vajalik anda ülevaade sellest, kuidas ja milliste aluspõhimõtetega defineerivad EL-i liikmesriigid kõrgelt kvalifitseeritud kolmanda riigi kodaniku staatusega isikut. Luua pilt, milline on olnud viimaste aastate välismaiste otseinvesteeringute tase *reguleeritud* ja *reguleerimata rändepoliitikatega* EL-i liikmesriikides ning millised on olnud samal ajavahemikul valitsenud trendid seoses kõrgharitud võõrtöötajate esindatusega eeltoodud põhimõttel grupeeritud liikmesriikide tööjõuturgudel. Töö põhieesmärgiks oli võrrelda ning analüüsida uuritavate sotsiaalsete nähtuste omavahelisi (potentsiaalseid) sõltuvussuhteid. Analüüsi tulemustest ning üldisest valitsevast olukorrast lähtuvalt kriitiliselt käsitleda kõrgharitud võõrtöötajate sisserände majanduslikku olulisust ja tulemuslikkust Eesti tulevase arenguperspektiivi silmas pidades.

Uuritavate sotsiaalsete nähtuste sõltuvussuhete analüüsimisel osutus komistuskiviks statistikaandmete lünk, mis tekkis kõrgharidusega võõrtöötajate osakaalu suhtes 2009-2011 aastatel. Sel põhjusel jäi analüüsitava statistika hulk eeldatust üle poole võrra väiksemaks ning kahjuks ei ole võimalik teha üldisi kindlapõhjalisi järeldusi. Läbi töötati 16 EL liikmesriiki, millest 8-s täheldati vaadeldavate näitajate omavahelist potentsiaalset sõltuvussuhet. Näitajate omavaheline sõltuvus jäi küsitavaks samuti pooltes uuritud riikides. Välismaiste otseinvesteeringute taset ja kõrgharitud võõrtöötajate osakaalu vahelisi seoseid võrreldi ning analüüsi EL-i liikmesriikides aastate 2008 ja 2012 lõikes, kuna nimetatud aastad osutusid ainukesteks kättesaadavate usaldusväärsete andmetega aastakäikudeks kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu andmete osas.

Reguleeritud rändepoliitikatega riikide grupi andmete analüüsi kõige olulisema järelduse kohaselt ei ole selgelt väljendatud trendi, et kõrgelt haritud immigrandide vooluga kaasneks ka samasse riiki saabunud otseinvesteeringute kasvu tendents. Jõuti järeldusele, et nimetatud kasvutendentside avaldumine pole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksiksammudega. Sellest hoolimata oli nimetatud riikide grupis täheldatav mõlema sotsiaalse nähtuse positiivne koosmõju.

Reguleerimata rändepoliitikatega riikide grupi kohta saab väljatoodud muutuste läbi kinnitada mõlema uuritava nähtuse üpriski sarnast suunda. Võib öelda, et kõrgharidusega võõrtöötajate kolmandatest riikidest nimetatud EL riikidesse sisserände regulatsioonide puudumine loob ilmselt suhteliselt head väljavaated otseste välisinvesteeringute taseme kasvuks (ja vastupidi).

Lineaarse korrelatsioonianalüüsi käigus arutati *korrelatsiooni koefitsendid* kahe väljatoodud riikide rühma kohta eeltoodud kahel aastal. Mõlemas riikide grupis täheldati nähtuste positiivset koosmõju teatud määral, kuid samasuunaline mõjuulatus oli *reguleeritud rändega* riikides *reguleerimata rändega* riikide mõjuulatusest tunduvalt väiksem. Järeldusena selgus, et mõlemad uuritavad nähtused on teineteisega otseses seoses - ühe nähtuse kasv toob kaasa ka teise nähtuse selge kasvu, kuid seejuures ei ole võimalik kinnitada, kumb nendest on nähtuse muutuste esmapõhjustajaks. Saame väita, et nimetatud kasvutendentside avaldumine pole otseselt seotud reguleeritud rändepoliitika üksik sammudega. Analüüsitava ajaperioodi kitsuse tõttu ei ole saadud võrdlus- ja analüüsitulemuste põhjal võimalik teha tõsikindlaid järeldusi. Uurimise all olevate nähtuse vaheliste seoste *suuna* kindlaksmääramiseks on vajalik laiemat nähtusterangi ja ajaperioodi hõlmav uurimistöö.

Lahates Eesti sisserände-alast meelestatust avaldus immigratsiooni teel saabuva töötajaskonna suhtes hämmastavalt ebakriitiline hoiak. Eesti rändepoliitikate ja võimalikke tulevikumuutuste hindamisel tuli nentida, et riigi suuruse, praeguse sisserände osakaalu ning sisserändajate tausta kohaselt ei vajata eraldiseisvaid süsteemseid poliitikameetmeid kõrghaitud võõrtöötajate ligimeelitamiseks. Sisserändajate hulgas on hetkeseisuga rohkem *tippspetsialiste*, kui *keskaste spetsialiste*, keda meie riik tegelikult vajaks. Samas on meil endal palju doktorikraadiga noori, kes on kas töötud või tööotsingutel välismaale suundunud. Teadmisühiskonda iseloomustab teaduse ja ettevõtluse tihe lõimumine, mida ka Eestis viimastel aastatel üha enam propageeritakse. Tegelik tööturu olukord ning tööjõuvajadus illustreerivad aga seda, et Eestis on ühiskonna üleminek teadmisühiskonnale veel poolik. Analüüsi käigus jõuti järeldusele, et rahvusvahelistumine on ühiskonna arengu seisukohalt küll teatud määral vajalik, kuid enne välisabi otsimist tuleks siiski rakendust leida kodumaisele ressursile. Valitsevale hetkel käsikäes käivale töötusele ja tööjõupuudusele saab näha potentsiaalse lahendusena nii töötute eestlase kui ka välismaal lihttööd tegevate Eesti kodanike ümberõppe propageerimist, hariduslike võimaluste soodustamist, arendamist ja neisse investeerimist.

SUMMARY

Policy Measures to Increase the Inflow of Highly-Qualified Labour Force in Estonia and other EU Countries

Merlyn Leiman

The aim of this paper is to find an answer to the question whether encouraging the influx of highly skilled third-country nationals would stimulate the country's economy and might turn out to be an assisting direction for the economic competitiveness of Estonia as well. The research gives a brief overview about International Classifications of Education and Occupations and identifies the EU member states which include provisions targeting highly qualified third-country nationals in wider migration policies, the countries which have developed specific policies targeted at highly qualified migrants and also the ones which do not have policies targeted at this group of migrants at all. According to that, the countries have been divided into 2 groups – *regulated* and *unregulated* (including the ones that lack policies and the ones that have included provisions in wider migration policies) EU member states. The aim of the research was to describe recent trends in the representation of highly qualified third-country nationals in EU labour markets and to compare it to the percentage of FDI (Foreign Direct Investment) levels in the same countries at the same time period. The main objective was to analyse and compare the potential dependence of these two phenomena. According to the results, critically address the economic importance of attracting highly qualified migrant workers and to assess the necessity and future prospects for development in that field in the light of Estonia.

The gap of statistical data (of the representation of highly qualified third-country nationals in EU labour markets) during the years 2009-2011 was an obstacle in the analysis of these two social phenomena and the data used for statistical analysis turned out to be more than half smaller than expected, which makes it impossible to draw general and firm conclusions.

During the research, 16 EU Member States were analysed. The dependency of Foreign Direct Investment levels and the proportion of highly educated migrant workers in the grouped EU Member States during the year 2008 and 2012 was analysed, because these years

turned out to be the only ones with reliable data about highly qualified migrant workforce available.

The main inference about the *regulated EU Member States* (countries that have developed specific policies targeted at highly qualified migrants) is that there is no explicit trend that highly educated immigrants stream is accompanied by an upward trend in the FDI in the same country. It is concluded that these similar upward trends are *not directly related to the individual steps of a regulated immigration policy*. Nevertheless, in this group the positive impact of the both social phenomena is still perceived (it is seen that in some cases increases in one phenomenon leads to the rise of another).

The main inference about the *unregulated EU Member States* (countries that have included provisions targeting highly qualified third-country nationals in wider migration policies and countries that do not have policies targeted at this group of migrants at all) are that according to the outlined changes about the both phenomena, the change directions are rather similar. It can be said that the lack of immigration regulations creates relatively good prospects for FDI levels to grow (and vice versa).

During the *linear correlation analysis*, correlation coefficients were calculated for both groups of countries (for the years 2008 and 2012). The positive interaction of phenomena was observed in both groups, but the impact according to the comparison of correlation coefficients was noticeably smaller in the *regulated group* than in *unregulated group*. *The conclusion* is that both observed phenomena are likely related to each other – the increase of one clearly causes the other to rise as well. Despite that, it is not possible to confirm which phenomenon is the main causer of that effect. It can be said that the upward trends in highly qualified immigration are not directly connected to the individual steps of a regulated immigration policy. Due to the narrowness of the period compared and analysed, there is not enough basis to draw definite conclusions. Exploration of the *relationship direction* between these two phenomena demands the research of wider range of phenomena and time.

According to Estonian immigration-related disposition, there is an astonishingly uncritical attitude towards the highly educated immigrant workers. When assessing Estonian migration policies and the possible future changes in that field, it can be said that according to the size of the country, the proportion of current immigration and immigrants backgrounds, Estonia does not need separate systemic policies for attracting highly qualified foreign labour force. The major number of migrants coming to Estonia are high professionals (*senior specialists*), but what our country actually lacks is *associate specialists*. However, many of the local people who hold PhD degree are unemployed or forced to search job in other

countries. *The knowledge society* is characterized by tight integration of science and business. The same aspect has been promoted in Estonia for the past few years. The actual situation in the labour market and lack of labour force with the necessary qualifications illustrates the fact that the transition to a *knowledge society* in Estonia is still *incomplete*. The analysis concludes that the internationalisation for the development of the society is necessary to a certain extent, but before looking for external assistance the application to the domestic resource should be found. A potential solution for the high unemployment and labour shortages, which go hand in hand, can be seen in advocacy of retraining, and also in developing, encouraging and investing in retraining and different educational opportunities.

VIIDATUD ALLIKAD

Direktiivid

EC (2009), European Council Directive 2009/50/EC. of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. Official Journal of the European Union, L155/17-29. 2009.

WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0050>
(15.02.2015)

Uuringud, uurimused, väljaanded

Rozeik, H. (2014), Kõrgelt kvalifitseeritud välistöötajad Eestis – olukord ja arenguvõimalused; Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaanne (12.12.2014)

Asari, E-M. (2013), Euroopa rändevõrgustiku 2013. aasta temaatiline uuring: Kõrgelt kvalifitseeritud kolmandate riikide kodanike rände soodustamine Euroopa Liidus ja Eestis, Sisekaitseakadeemia: Tallinn (19.12.2014)

Heinlo, A. (1999), Rahvusvaheline ühtne hariduse liigitus, Tallinn: Statistikaamet, 1999 (Tallinn: Multico) (06.01.2015)

EUR-Lex (2004), Access to European Union law, Legaalse ja illegaalse migratsiooni vaheliste seoste uurimus; Teatise eelnõu Komisjonilt nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele - Legaalse ja illegaalse migratsiooni vaheliste seoste uurimus (Document 52004DC0412)

WWW: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52004DC0412#>
(18.02.2015)

Borsos-Torstila, J.(1997), Foreign Direct Investment and Technology Transfer: Results of a Survey in Selected Branches in Estonia; ETLA Discussion Papers, no 580 (25.02.2015)

Ziacik, Terri L.(1998), Eesti Pank, Eesti Panga kodulehekül, Arhiiv, Eestisse tehtavaid välismaiseid otseinvesteeringuid mõjutavad tegurid: empiiriliste uuringute võrdlus.

WWW:http://www.eestipank.ee/sites/default/files/publication/et/Arhiiv/bylletaan/1998/index_17.html# (02.03.2015)

Europa (2013), EMN Focussed Study, Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals (Portugal) WWW: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/attracting/21_portugal_national_report_attracting_highly_qualified_en_september_2013.pdf

(03.03.2015)

Kahanec, M.; Zimmermann, K.F. (2010), IZA Discussion Paper Series (IZA DP No.5399), High-Skilled Immigration Policy in Europe, PDF: <http://ftp.iza.org/dp5399.pdf> (04.03.2015)

Deloitte (2013), Comparative Immigration Study 2013-2014, PDF:
<http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/be/Documents/about-deloitte/report-comparative-immigration-study-2013-2014.pdf> (08.03.2015)

Kaska, V., Valdaru, K., Sisekaitseakadeemia (2012), Elamislubade kuritarvitamine töörändes, Euroopa rändevõrgustik (*ISSN 1736-924X*), PDF:
http://www.sisekaitse.ee/public/ERV/taustapaberid/ERV_tlustapaber_5_Elamislubade_kuritarvitamine_toorandes.pdf (10.03.2015)

OECD publishing (2014), International Migration Outlook 2014, *Romania*, WWW:
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2014/romania_migr_outlook-2014-35-en#page3
(10.03.2015)

Focus Migration (2007), Country profile: Romania, No.9, PDF: http://focus-migration.hwwi.de/typo3_upload/groups/3/focus_Migration_Publikationen/Laenderprofile/C_P_09_Romania.pdf (12.03.2015)

Vidak, N. (1998), The Policy of Immigration in Croatia, Ministry of Immigration of the Republic of Croatia, (Vol. XXXV, [1998], No. 5, pp. 57—75), Original paper 314.742(497.5) (14.03.2015)

EMN Study (2013), Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals, Synthesis Report, European Commission (10.04.2015)

EMN Focussed Study (2013), Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals, Estonian National Report (24.04.2015)

Asari, E-M., Maasing, H., Luik, E. (2015), Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuringute keskus, Rakendusuring: „Eestisse seaduslikult sisserännanud välismaalaste profiilide kaardistamine ning nende vastavus Eesti tööjõuturu vajadustele“ (28.04.2015)

Koduleheküljed

ISCDE (1997), International Standard Classification of Education. UNESCO. WWW:
http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/doc/iscde_1997.htm (10.01.2015)

ILO (2007), International Standard Classification of Occupations (ISCO-08). WWW:
<http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/isco08/index.htm> (10.12.2014)

Palgrave, The New Palgrave Dictionary of Economics. (2008), Online. WWW:
http://www.dictionarofeconomics.com/articles_az (15.12.2014)

Euroopa Liidu Infokeskus (2012), Euroopa Liidu Infokeskuse kodulehekülg, WWW:
http://elik.nlib.ee/k-v-andmebaas/page/5/?kv_id=1119&show_all=1 (02.01.2015)

Investopedia Dictionary (Web Page), (*Outward Direct Investment – ODI*), WWW:
http://www.investopedia.com/terms/o/outward_direct_investment.asp (20.02.2015)

VisaTo (2012), Article: German Blue Card – An Opportunity To Work and Live in Germany, WWW: <http://news.visato.com/germany/german-blue-card-an-opportunity-to-work-and-live-in-germany/20120926/> (23.02.2015)

WorkPermit (Web Page) (1988), Immigration Advice Site, Denmark (*Danish Immigration*), WWW: <http://www.workpermit.com/denmark/danish-immigration.htm> (26.02.2015)

Europa (2011), EU Immigration Portal, European Commission, WWW:
[http://ec.europa.eu/immigration/tab2.do?searchFromTab2=true&searchByCountryCountryId=2&searchByUserProfileId=1&searchByUserSubProfileId=3&loadProfileByCountry=Find%20information&langDefault=7\\$en&userLang=7&languageLocaleId=7#](http://ec.europa.eu/immigration/tab2.do?searchFromTab2=true&searchByCountryCountryId=2&searchByUserProfileId=1&searchByUserSubProfileId=3&loadProfileByCountry=Find%20information&langDefault=7$en&userLang=7&languageLocaleId=7#) (06.03.2015)

MIPEX (2011), Migrant Integration Policy Index (Web Page), *Croatia*, WWW:
<http://www.mipex.eu/croatia> (17.03.2015)

EU Immigration Portal (2014), Republic of Croatia, WWW:
<http://ec.europa.eu/immigration/showContent.do?id=16377#>
Information based on: European Commission, Ad-Hoc Query on Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment (“EU Blue Card Directive”), (*Requested by COM on 21st January 2014, Compilation produced on 04th March 2014*) (18.03.2015)

MKM kodulehekülj (2015), “Välisspetsialistide kaasamise tegevuskava muudab Eesti töötamise sihtriigiks”, WWW: <https://www.mkm.ee/et/uudised/valisspetsialistide-kaasamise-tegevuskava-muudab-estii-tootamise-sihtriigiks> (26.04.2015)

Siseministerium (2014), Uudised, ”Kohanemisprogramm aitab uussisserändajatel Eestisse sisse elada”, WWW: <https://www.siseministerium.ee/et/uudised/kohanemisprogramm-aitab-uussisserandajatel-eestisse-sisse-elada> (27.04.2015)

Delfi (2014), Koorits, V., Uudised, „Eesti riik ei kavatse viie aastaga 49 000 immigranti riiki tuua“, WWW: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/eesti-riik-ei-kavatse-viie-aastaga-49-000-immigranti-riiki-tuua?id=69809061> (27.04.2015)

Äripäev (2014), Uudised, ”Eesti – maailma 19. heaoluriik”, WWW:
<http://www.aripaev.ee/uudised/2014/04/04/maailma-19-heaoluriik-eesti> (28.04.2015)

Postimees (2015), Teder, M., Uudised, „Eestist pärit inimesi elab Euroopa riikides ligi 60 000“, WWW: <http://www.postimees.ee/3095439/eestist-parit-inimesi-elab-euroopa-riikides-ligi-60-000> (28.04.2015)

Ärileht/Delfi (2015), Uudised, "Eestisse kolinud soomlane teenib siin suuremat palka kui varem Soomes", WWW: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/eestisse-kolinud-soomlane-teenib-siin-suuremat-palka-kui-varem-soomes?id=71337535> 28.04.2015

Eesti Päevaleht (2015), Uudised, "Doktorantidel on Eestis liiga vähe töövõimalusi" (Uuring "Teadlase karjäär Eesti rahvusvahelises taustsüsteemis") (29.04.2015)

Postimees (2012), Majandus24, Uudised, „Eesti kulutab töötute ümberõppele vähem kui teised riigid“, WWW: <http://majandus24.postimees.ee/915754/eesti-kulutab-tootute-umberoppele-vahem-kui-teised-riigid> (29.04.2015)

Hälvin, H. Äripäev (2015), Arvamused, "Koolitame Kalevipojad IT-spetsialistideks", WWW: <http://www.aripaev.ee/arvamused/2015/02/25/koolitame-kalevipojad-it-spetsialistideks> (29.04.2015)

Delfi (Ärileht) (2015), Uudised, "Poliitikud tõdesid infotehnoloogia debatil tööjõu nappust", WWW: <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/poliitikud-todesid-infotehnoloogia-debatil-toojou-nappust?id=70688605> (29.04.2015)

Äripäev (2015), Uudised, "Vaba tööjõudu jääb üha vähemaks", WWW: <http://www.aripaev.ee/uudised/2015/02/13/vaba-toojoudu-jaab-uha-vahemaks> (29.04.2015)

Hansalu, K. Postimees (2015), Majandus24, Uudised, „Välismaa töötajad eelistavad Eestit teistele Balti riikidele“, WWW: <http://majandus24.postimees.ee/3029169/valismaa-tootsijad-eelistavad-eestit-teistele-balti-riikidele> (29.04.2015)

Statistika

Joonised 1-10: Eurostat (2015)

WWW:<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00103&plugin=1>

Joonised 11-14: EMN Inform: Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals to the EU; Eurostat, Labour Force Surveys (Tööjõu Uuringud).

Joonis 15: Eurostat'i andmetel põhinevate eeltoodud jooniste 1 ja 5 ning 11-12 andmetega läbiviidud korrelatsiooni arvutuste tulemuste graafiline kajastus. (*reguleerimata rändega*)

Joonis 16: Eurostat'i andmetel põhinevate eeltoodud jooniste 6 ja 10 ning 13-14 andmetega läbiviidud korrelatsiooni arvutuste tulemuste graafiline kajastus. (*reguleeritud rändega*)

Tabel 1: EMN Focussed Study 2013, Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals, Estonian National Report'i ja Eurostat'i eeltoodud jooniste andmete koondtabel reguleeritud rändega riikidegrupi näitajate kohta.

Tabel 2: EMN Focussed Study 2013, Attracting Highly Qualified and Qualified Third-Country Nationals, Estonian National Report'i ja Eurostat'i eeltoodud jooniste andmete koondtabel reguleerimata rändega riikidegrupi näitajate kohta.

Tabel 3: Eeltoodud tabelite andmete põhjal väljaarvutatud lineaarse korrelatsiooni koefitsendid reguleeritud ja reguleerimata rändepoliitikaga riikidegrupi lõikes 2008. ja 2012. aastal.